

งานวิจัยด้านการศึกษา : เปลี่ยนผ่านสังคมไทยสู่สังคมฐานความรู้

การคิดผ่านการปฏิบัติ :

สื่อสร้างสรรค์ในฐานะระเบียบวิธีในการวิจัย

การพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์
ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

สุขภาพความงามของวัยรุ่นไทย : ความอ้วน
ความขาว และกิจกรรมความงาม

กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำ

ทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาของประเทศสมาชิกในสมาคม

ประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน)

แนวทางการพัฒนาเครื่องมือ

วัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจาก
ภัยพิบัติน้ำท่วม

โออิชิ กรุ๊ป

ผู้นำและสร้างสรรค์ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มสไตล์ญี่ปุ่นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนรุ่นใหม่

OISHI
GROUP
PUBLIC COMPANY LIMITED

おいしい

www.oishigroup.com

ในยุคที่โลกก้าวสู่กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารซึ่งนำโลกไปสู่สังคมที่ไร้พรมแดน ส่งผลให้เกิดพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยความซับซ้อน การเรียนรู้ให้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกัน ในตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ การใช้ประโยชน์จากการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประชากรในประเทศจึงเป็นสิ่งที่จะต้องเป็นไปอย่างยั่งยืน โดยนโยบายของรัฐบาลให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาซึ่งได้ระบุไว้ในแผนการศึกษาชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ว่า “ให้มีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์” สถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่างให้ความสำคัญกับการวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศและสังคม โดยเฉพาะงานวิจัยที่มุ่งเน้นการตอบโจทย์ในการแก้ไขปัญหาของประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เป็นต้น

งานวิจัยด้านการศึกษาเป็นงานวิจัยสาขาหนึ่งที่เป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมและประเทศ ทั้งการสร้างและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชากร การวิจัยเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมของประชากรในบริบทของสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานและเท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการวิจัยเพื่อนำความรู้ นวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปสู่ผู้ใช้ให้สามารถใช้สื่อ นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพและเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ประเทศไทยมีความรู้ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายตามบริบทของชุมชนที่แปรเปลี่ยนไปตามภูมิลักษณะของพื้นที่โดยมีการสืบทอดความรู้ต่อกันมาและมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีความสำคัญต่อชุมชนทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชน การเรียนรู้และคงอยู่ของชุมชน ในการพัฒนาประเทศบนรากฐานของความแตกต่างและหลากหลายดังกล่าว จำเป็นต้องศึกษาถึงแนวทางในการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละบริบทของสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

การพัฒนาสังคมและประเทศชาติไม่สามารถใช้ศาสตร์หรือความรู้ในสาขาวิชาใดเพียงสาขาหนึ่งได้ จำเป็นต้องมีการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสังคมศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การวิจัยที่ครอบคลุมในทุกมิติของการพัฒนาเพื่อเป็นฐานข้อมูลที่ใช้เป็นสิ่งที่ชี้แนะและกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศ นำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติที่ขับเคลื่อนด้วยสังคมฐานความรู้

กองบรรณาธิการ

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2559

ผู้จัดทำ

• ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่ปรึกษา

- ศาสตราจารย์ นพ. เกียรติ รัชกิจรุ่งโรจน์
- ศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน
- ศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ดร. มงคล เดชะกัญ
- รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวงศ์ ศรีบุรี
- อาจารย์ ดร. เสาวนีย์ วิจิตรโกสม
- ดร. ศุภิชัย ตั้งใจตรง
- รองศาสตราจารย์ ดร. สุชนา ขวณิชย์

กองบรรณาธิการ

- อาจารย์ ดร. เสาวนีย์ วิจิตรโกสม
- Dr. Wyn Ellis
- นางสาวประภาพร ฐาปนะพงศ์
- นางสาวบุปผชาติ มัธยม
- นางสาวสิริมา นิลท้วม
- นางสาวเปรมสุตา จีวนอก

ติดต่อสอบถาม

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
254 อาคารวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้น 4
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 0-2218-2880
โทรสาร 0-2218-2859
www.unisearch.chula.ac.th

“บทความ ข้อเขียน หรือความคิดเห็นต่าง ๆ ในวารสารนี้เป็นทรัพย์สินของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่มีส่วนในความเห็นในข้อเขียนเหล่านั้น”

3

การคิดผ่านการปฏิบัติ : สื่อสร้างสรรค์ในฐานะระเบียบวิธีในการวิจัย

8

กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน)

14

แนวทางการพัฒนาเครื่องมือวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติน้ำท่วม

21

การพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

29

สุขภาพความงามของวัยรุ่นไทย : ความอ้วน ความขาว และศัลยกรรมความงาม

34

สัมภาษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. สุชนา ขวณิชย์
การเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศ...
คืนปะการังสู่ท้องทะเลไทย

40

รอบตัวเรา

คุณภาพการศึกษาของเด็กไทย

44

แนะนำโครงการ

โครงการพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชื่อมโยง 2 ฝั่งแม่น้ำโขงเลย-ลาว

46

ข่าวและกิจกรรม

34

การคิดผ่านการปฏิบัติ : สื่อสร้างสรรค์ในฐานะระเบียบวิธีในการวิจัย

ดร.จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ความเป็นประเทศหรือรัฐชาติสมัยใหม่นั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับเส้นแบ่งเขตแดนที่ชัดเจน ร่วมกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่อาศัยอยู่ภายในเขตแดนนั้น ๆ (Holton, 1998) เช่นเดียวกับประชาคมยุโรป ประชาคมอาเซียนเกิดขึ้นมาด้วยเป้าหมายที่จะขจัดเขตแดนทางการเมืองของประเทศสมาชิก และเพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม คงต้องยอมรับว่าหนทางสู่เป้าหมายดังกล่าวนั้นยังอีกยาวไกล เพราะในขณะที่การสื่อสารของโลกปัจจุบันได้สร้างสำนักของโลกที่ไร้พรมแดนและยังได้ก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่ยืดหยุ่นและเลื่อนไหลพ้นจากความเป็นชาติ กล่าวคือ ผู้คนในซีกโลกหนึ่งอาจจะเกิดความรู้สึกผูกพันกับข่าวสารและวัฒนธรรมของผู้คนในอีกซีกโลกหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ในขณะที่เวลานี้เองก็กลับมีความพยายามของรัฐบาลที่จะสถาปนาพรมแดนทางการเมืองและสร้างอัตลักษณ์ของชาติที่แข็งตัวยิ่งกว่าเก่า ดังจะเห็นได้จากกลุ่มคลั่งชาติและกลุ่มเหยียดเชื้อชาติที่กลับมามีอิทธิพลมากขึ้นในแต่ละประเทศ สภาวะเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความสับสนระหว่างสำนักของความเป็นพลเมืองโลกกับสำนักของความเป็นพลเมืองของรัฐชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มคนที่ก้าวข้ามพรมแดนของรัฐชาติผ่านการเคลื่อนย้ายถิ่นทางกายภาพและการก้าวข้ามวัฒนธรรม

“เรื่องเล่าดิจิทัลกับความเป็นพลเมืองอาเซียน” เป็นโครงการวิจัยบนพื้นฐานของปฏิบัติการ (Practice-based Research) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเรื่องเล่าดิจิทัลที่มีผลต่อแนวทางในการสร้างสรรค์เรื่องเล่าในบริบทสังคมวัฒนธรรมไร้พรมแดนและการสร้างความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมระหว่างประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียน ในการศึกษาได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนจำนวน 30 คน จากชุมชนต่าง ๆ ในประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาร่วมมือกันคิดเกี่ยวกับประเด็นด้านการเมืองและวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการฝึกอบรมและสร้างสรรค์สื่อ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของประชาคมอาเซียนที่กำลังเกิดขึ้นใหม่นี้

การปฏิบัติด้านสื่อในงานวิจัย

ในช่วงระยะเวลาหลายปีมานี้ “ปฏิบัติการ” ได้กลายมาเป็นวิธีวิทยาวิจัยที่สำคัญในการศึกษาวิจัยระดับอุดมศึกษานานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สมมติฐานมีอยู่ว่า “ปฏิบัติการ” มิได้เป็นเพียงวิธีการสร้างสรรค์สิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีหนึ่งที่มนุษย์ใช้สำหรับคิดวิเคราะห์อย่างเชื่อมโยงผ่านการกระทำทางร่างกาย การวิจัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติมีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่

1) การวิจัยบนพื้นฐานปฏิบัติการ (practice-based research) เป็นการค้นคว้าหาความรู้และสร้างนวัตกรรมผ่านกระบวนการและผลสัมฤทธิ์ของปฏิบัติการ โดยการนำเสนอข้อค้นพบเชิงวิชาการซึ่งอาจนำเสนอออกมาได้ในรูปของงานออกแบบ บทประพันธ์ คีตนิพนธ์ สื่อดิจิทัล การแสดง และนิทรรศการ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการวิจัยในลักษณะนี้ คือ ตัวกระบวนการและผลงานสร้างสรรค์ โดยข้อเขียนในเชิงพรรณนานั้นเป็นเพียงส่วนประกอบที่ผู้วิจัยใช้นำเสนอข้อสรุปและให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของการสร้างสรรค์เท่านั้น

2) การวิจัยที่ใช้ปฏิบัติการเป็นตัวนำ (practice-led research) เป็นการใช้ปฏิบัติการเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้ใหม่ ๆ ที่อาจจะไม่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ โดยผลของการวิจัยจะถูกนำเสนอออกมาในเชิงพรรณนา อาจจะนำผลงานสร้างสรรค์มารวมไว้หรือไม่ก็ได้

“เรื่องเล่าดิจิทัลกับความเป็นพลเมืองอาเซียน” เป็นงานวิจัยที่ใช้ปฏิบัติการเป็นตัวนำ โดยมุ่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีและกระบวนการของสื่อศึกษาข้ามวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักว่าในอีกด้านหนึ่งนั้น งานวิจัยชิ้นนี้ก็เป็นงานวิจัยบนพื้นฐานปฏิบัติการเช่นกัน (ภาพที่ 1 และ 2) ด้วยเหตุที่ว่า ผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบของการออกแบบดิจิทัล ผลงานภาพยนตร์สั้น และสารคดีนั้น เป็นนวัตกรรมทางนิเทศศาสตร์ที่สามารถใช้เพื่อสร้างความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมในหมู่ประชาชนประเทศสมาชิกอาเซียนได้

ภาพที่ 1 ผู้เข้าร่วมโครงการเรียนรู้ศิลปะแห่งเสียงในศูนย์แห่งความเป็นเลิศด้านสื่อดิจิทัล
ที่มา : จิรยุทธ์ สินธุ์พันธุ์ และคณะ (2558)

การปลูกฝังแนวคิดการก้าวข้ามพันวัฒนธรรม

โดนัลด์ คัจจิโอเลตตา (Donald Cuccioletta) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการก้าวข้ามพันวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการ “มองเห็นตัวตนของตนในผู้อื่น” (Cuccioletta, 2002) ซึ่งผู้วิจัยเสริมเข้าไปอีกว่าเป็น “การมองเห็นผู้อื่นในตัวตนของตนเอง” แม้ว่าแนวคิดนี้จะมีต้นกำเนิดมาจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชนพลัดถิ่น แต่ยังมีนัยที่สามารถนำมาใช้ได้ในการศึกษาวิจัยและการสร้างสรรค์สื่อข้ามวัฒนธรรม เช่นเดียวกันกับอัตลักษณ์ของบุคคล เรื่องเล่าเรื่องหนึ่งนั้นก็เป็นผลผลิตของท้องถิ่นและพื้นที่ โดยแต่ละพื้นที่จะมีความสัมพันธ์กับความคิด ความทรงจำ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง รวมทั้งความหวังที่คนในพื้นที่นั้น ๆ มีร่วมกัน สื่อสร้างสรรค์ข้ามวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างสำนึกของความเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มคนจากต่างพื้นที่และมีอัตลักษณ์อันหลากหลาย โดยในความหลากหลายนั้นยังคงมีทั้งความเชื่อมโยง ความคล้ายคลึง ชัดแย้ง และแตกต่างอยู่ในตัว ซึ่งในส่วนของสำนึกของความเป็นตัวเป็นตนหรืออัตลักษณ์นั้น มีเรีย จอร์จิอุ (Myria Georgiou) มองว่า เป็นสิ่งประกอบสร้างขึ้นจากเรื่องเล่าเชิงตำนาน ความทรงจำ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้คนในชุมชนในจินตนาการมีร่วมกัน โดยสำนักดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสร้างความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องให้กับความเป็นชุมชนนั้น ๆ ผ่านพื้นที่และเวลา (Georgiou, 2010)

นอกจากนี้แล้ว เฟอร์นันโด ออร์ติซ (Fernando Ortiz) ผู้นำเสนอแนวคิดการข้ามพันวัฒนธรรมมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1940 กล่าวว่า การข้ามพันวัฒนธรรม คือ กระบวนการทำลายวัฒนธรรมในอดีตและสร้างวัฒนธรรมร่วมใหม่จากการปะทะและการผสมปนเปของผู้คนจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การข้ามพันวัฒนธรรม

ภาพที่ 2 หุ่นเงาเขียนร่วมสมัยจากเรื่องเล่าพื้นเมืองมืองกะเบา
ที่มา : จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์ และคณะ (2558)

จะต่างจากแนวคิดพหุวัฒนธรรมตรงที่ว่า สังคมพหุวัฒนธรรมจะสนับสนุนให้สมาชิกในสังคมสร้างกำแพงทางวัฒนธรรมขึ้น โดยยึดโยงกับมรดกทางวัฒนธรรมในอดีต ในขณะที่การข้ามพหุวัฒนธรรมจะสนับสนุนให้สมาชิกของสังคมหลายกำแพงทางวัฒนธรรมของตน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวัฒนธรรมอื่น ๆ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ อัตลักษณ์ของมนุษย์อาจไม่จำเป็นต้องมีมิติเดียว (ตัวตน) แต่ในตัวของผู้คนคนหนึ่ง ๆ นั้น ประกอบขึ้นจากอัตลักษณ์ที่หลากหลาย (ความเป็นอื่น)

ในกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติของ AIMS ผู้เข้าร่วมการอบรมได้รับการเชิญชวนให้ครุ่นคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง และเรียนรู้ที่จะมองเห็นอัตลักษณ์ของตนเองในผู้อบรมท่านอื่น ๆ ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนจะร่วมแบ่งปันเรื่องราวของตนเอง ถกเถียงกันเรื่องความคิดต่าง ๆ (ภาพที่ 3) เผชิญกับการรับรู้ที่ขัดแย้งกัน และมองหาความเชื่อมโยงที่หายไประหว่างโลกทัศน์ที่ดูเหมือนแตกต่างกัน ทั้งนี้ เพื่อร่วมกันค้นหาและจินตนาการอัตลักษณ์ใหม่ที่มีร่วมกันในชุมชนจินตนาการที่มีชื่อว่า “อาเซียน”

การเข้าถึงผู้รับสารที่กว้างขวางกว่า

จากจุดเริ่มต้นของการวิจัยตามวิธีวิทยาการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการศึกษาที่ใช้วิธีการทดลองดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันของนักวิจัยในคณะนิเทศศาสตร์ ทั้งนี้ โครงการวิจัย “เรื่องเล่าดิจิทัลกับความเป็นพลเมืองอาเซียน” ส่งผลในเชิงบวกในวงกว้างเกินกว่าที่คณะวิจัยคาดไว้ กล่าวคือนับตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ คณะวิจัยได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรบรรยายการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียน อีกทั้งยังมีการสร้างคณะทำงานในการประชุมนานาชาติที่กำลังจะมีขึ้นในอนาคต ซึ่งการเดินทาง

ภาพที่ 3 ผู้เข้าร่วมโครงการร่วมแลกเปลี่ยนเรื่องเล่าและสนทนาเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในอาเซียน
ที่มา : จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์ และคณะ (2558)

ไปบรรยายการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการหรือการแลกเปลี่ยนความรู้ในประเทศต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้น คณะนักวิจัยได้รับการตอบรับอย่างกระตือรือร้นจากผู้เข้าร่วมงาน และผู้ฟังที่ตื่นตากับงานวิจัยที่น่าเสนอ จึงเป็นหลักฐานที่บ่งบอกได้ว่า การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สามารถสร้างผลลัพธ์ที่กว้างขวางได้ทั้งในมิติทางสังคมและมิติทางวิชาการ เหนือสิ่งอื่นใดโครงการวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงพลังของการเล่าเรื่องและสื่อสารสร้างสรรค์ในการตรึงจินตนาการของผู้ฟังและเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน

บทสรุป

ศาสตราจารย์ เบนดิค แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) (1991) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในจินตนาการไว้ว่า เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงของคนที่มีความสนใจและอัตลักษณ์ร่วมกัน การเชื่อมโยงดังกล่าวไม่จำเป็นจะต้องเป็นการเชื่อมโยงในเชิงพื้นที่หรือผ่านการปฏิสัมพันธ์กันซึ่ง ๆ หน้าที่นั้น ผู้คนที่อยู่ต่างพื้นที่ต่างเวลาก็สามารถที่จะมีความรู้สึกเชื่อมโยงกันเป็นชุมชนได้ ดังที่ วอลเตอร์ ฟิชเชอร์ (Walter Fisher) ได้ชี้ให้เห็นว่าความรู้สึกเชื่อมโยงกันของคนในสังคมนี้ ถูกสร้างขึ้นและถูกธำรงรักษาไว้ผ่านเรื่องเล่า โดยฟิชเชอร์ เน้นย้ำว่า “ความเป็นชุมชนนั้นเกิดจากการที่คนในชุมชนติดต่อสื่อสารกันผ่านเรื่องเล่า โดยที่สมาชิกของชุมชนจะเป็นผู้ร่วมกันผลิตเรื่องเล่าที่มีความเกี่ยวเนื่องและสอดคล้องต่อรูปแบบของชีวิตที่พวกเขาต้องการให้เป็น” (Fisher 1989)

จากเหตุผลดังกล่าว อนาคตของประชาคมอาเซียนนั้นขึ้นอยู่กับเรื่องเล่าที่สมาชิกของประชาคมแห่งนี้ได้บอกเล่าเกี่ยวกับสังคมและความเป็นตัวตนของตนเองมากเทียบเท่านโยบายการบริหารรัฐกิจ โครงการปฏิบัติการด้านสื่อข้ามวัฒนธรรมอย่าง “เรื่องเล่าดิจิทัลกับความเป็นพลเมืองอาเซียน” สามารถก่อให้เกิดพื้นฐานแห่งการเชื่อมโยงการครุ่นคิดและการสนทนา ตลอดจนประกอบสร้างอัตลักษณ์ที่ซับซ้อนของ “ความเป็นเรา” และ “ความเป็นอื่น” โครงการลักษณะนี้จึงเป็นวิถีแห่งการคิด ผ่านการปฏิบัติ ผ่านร่างกาย และการใช้จินตนาการ เป็นเครื่องมือเพื่อทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ที่ดูเหมือนว่า จะไม่มีความเชื่อมโยงและมีความแตกต่าง หรืออาจกล่าวในอีกนัยหนึ่งว่า ปฏิบัติการด้านการสร้างสรรค์สื่อข้ามวัฒนธรรมเปรียบดังประตูสู่โลกกว้างภายในตัวของเราเอง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาวิจัยโครงการ “เรื่องเล่าดิจิทัลกับความเป็นพลเมืองของอาเซียน” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาโครงการจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง และบรรณานุกรม

- จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์ และคณะ. 2558. เรื่องเล่าเรื่องดิจิทัลกับความเป็นพลเมืองอาเซียน. โครงการจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anderson, B. 1991. *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- Brah, A. 1996. *Cartographies of Diaspora*. London: Routledge.
- Cuccioletta, D. 2002. Multiculturalism or Transculturalism: Towards a Cosmopolitan Citizenship. *London Journal of Canadian Studies* 17: 1-11.
- Fisher, W. R. 1989. *Human Communication as Narration: Toward a Philosophy of Reason, Value, and Action*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Georgiou, M. 2010. Identity, Space and the Media: Thinking through Diaspora. *Revue Européenne des Migrations Internationales* 26(1): 17-35.
- Hinchman, L. P. and Hinchman, S. 1997. *Memory, Identity, Community: The Idea of Narrative in the Human Sciences*. Albany: State University of New York Press.
- Holton, R. J. 1998. *Globalization and the Nation State*. London: Macmillan.
- Mouw, R. and Griffioen, S. 1993. *Pluralisms and Horizons*. Grand Rapids, MI: Eerdm

กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน)

อาจารย์ ดร. ปิยพงษ์ สุมตติกุล และคณะ
ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

อาเซียน คือ การรวมตัวกันเป็นองค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคของประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในชื่อสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) โดยใช้ชื่อย่อว่า ASEAN จุดประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสันติภาพ ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการกระจายองค์ความรู้ และด้านสังคมวัฒนธรรม บนพื้นฐานความเท่าเทียมกันและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิกทุกประเทศ

ความร่วมมือในด้านการศึกษาระหว่างประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนได้มีการประชุมหารือเพื่อพิจารณาแนวทางความร่วมมือด้านการศึกษา โดยการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี แต่ความร่วมมือดังกล่าวยังไม่ปรากฏผลให้เห็นชัดเจนมากเท่าใดนัก อาจเนื่องมาจากความแตกต่างในด้านบริบทของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศที่ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากรายงานผลการประเมินและการจัดลำดับคุณภาพการศึกษาที่ดำเนินการโดยโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (The Programme for International Student Assessment: PISA) จากประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ มีตัวแทนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ OECD จำนวน 5 ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ไทย มาเลเซีย และเวียดนาม โดยมาเลเซียและเวียดนามได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกและเข้าร่วมการจัดอันดับ PISA ในปี ค.ศ. 2012 เป็นครั้งแรก จากผลการประเมิน PISA 2012 ของประเทศในภูมิภาคอาเซียน พบว่ามีเพียงหนึ่งหรือสองประเทศในกลุ่มประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น ที่มีผลการประเมินและการจัดลำดับคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับต้นของโลก ขณะที่ประเทศอื่น ๆ รวมทั้งประเทศไทยต่างประสบปัญหาคุณภาพการศึกษาทั้งสิ้น และถึงแม้จะมีความพยายามในการยกระดับคุณภาพการศึกษาด้วยการจัดสรรงบประมาณจำนวนมากให้กับพัฒนาการศึกษา แต่ผลที่ได้กลับไม่สอดคล้องกับการลงทุนที่มากมายมหาศาล

จากการศึกษาข้อมูลในเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกลุ่มประเทศที่ประสบปัญหา พบว่า รูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มักมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาด้านกายภาพและการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นหลัก นอกจากนี้กลุ่มประเทศดังกล่าวยังให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรบุคคลทางการศึกษาในระดับน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำของครูด้านต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มประเทศที่มีผลการประเมินคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับสูงว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศ

จากความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นที่มาของ “การศึกษากลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน)” ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และนำมาซึ่งความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติในปัจจุบันและสภาพการปฏิบัติที่พึงประสงค์ในอนาคตของภาวะผู้นำทางวิชาการของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในประเทศสมาชิกอาเซียน แล้วจึงวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญประเด็นภาวะผู้นำทางวิชาการของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ควรได้รับการเสริมสร้างโดยเร่งด่วน และเสนอกลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียน

การศึกษากลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

1. ด้านประชากรและการเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มประชากรที่เป็นบุคลากรทางการศึกษาจากกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ไทย บรูไนดารุสซาลาม พม่า ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ลาว เวียดนาม สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มประชากรครูหรือบุคลากรทางการศึกษา และ กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้กำหนดนโยบายการพัฒนาครูหรือผู้ที่มีหน้าที่ในการดำเนินการพัฒนาครู

โดยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชากรกลุ่มที่ 1 ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 358 คน โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์และดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากประชากรกลุ่มที่ 2 ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) ในประเทศต่าง ๆ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ดังกล่าวได้มาจากการประสานความร่วมมือจากกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละประเทศ และการประสานงานผ่านองค์การทางการศึกษาต่าง ๆ ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้การได้มาซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลย่อมเป็นไปตามข้อจำกัดที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ

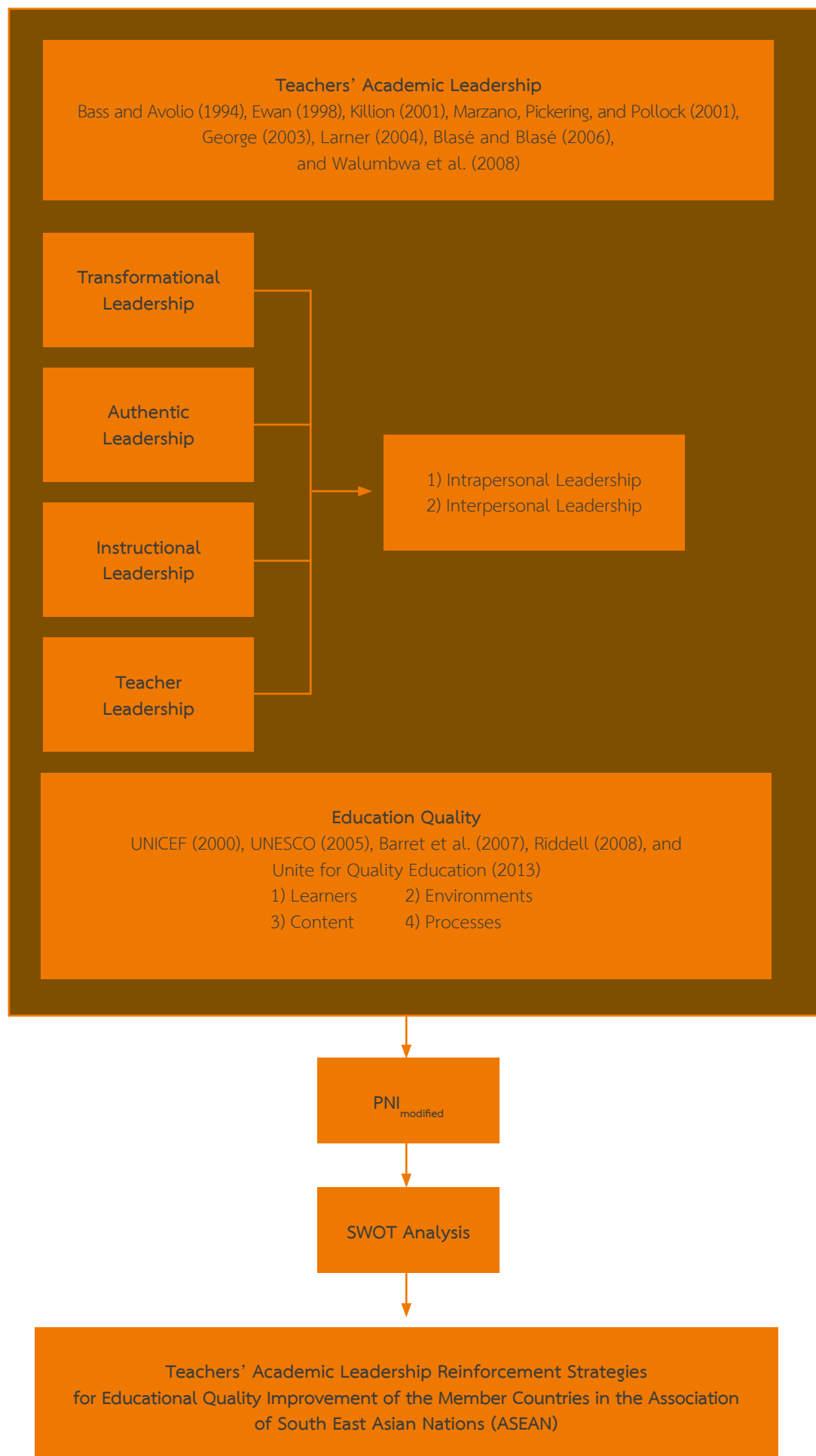
2. ด้านเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตและแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน โดยทำการศึกษาจากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังภาพที่ 1

คณะผู้วิจัยจัดลำดับวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

- 1) ศึกษากรอบแนวคิด ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียน

- 2) ศึกษาสภาพการปฏิบัติในปัจจุบันและสภาพการ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา : ปิยพงษ์ สุ่มตติกุล (2558)

ปฏิบัติที่พึงประสงค์ในอนาคตของการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียน

- 3) จัดลำดับความสำคัญของประเด็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู
- 4) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT) ของการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู
- 5) ร่างกลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู
- 6) ตรวจสอบความเหมาะสมของร่างกลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู
- 7) ปรับปรุงและนำเสนอกลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

ผลการศึกษา

1. สภาพการปฏิบัติในปัจจุบันและสภาพการปฏิบัติที่พึงประสงค์ในอนาคตของภาวะผู้นำทางวิชาการของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในประเทศสมาชิกอาเซียน ผลการศึกษา พบว่าสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีการกระจายของข้อมูลส่วนใหญ่ไปในทิศทางเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 3.51 จากมาตราประมาณค่า 5 ระดับ, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.84) และสภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีการกระจายของข้อมูลส่วนใหญ่ไปในทิศทางเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 4.21 จากมาตราประมาณค่า 5 ระดับ, ค่าส่วนเบี่ยงเบน (S.D.) = 1.00)

2. การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญประเด็นภาวะผู้นำทางวิชาการของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกในอาเซียนพบว่าครูมีความต้องการความจำเป็นในทุกด้าน โดยมีค่า PNI^{Modified} ของความต้องการจำเป็นแต่ละด้านอยู่ระหว่าง 0.172-0.221 ซึ่งด้านที่มีความต้องการที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ การมีคุณลักษณะเชิงอุดมคติ (0.221) รองลงมา คือ การสร้างสรรค์วัฒนธรรมองค์กรและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา (0.209) การให้ความสำคัญแบบเป็นรายบุคคล (0.208) ความมีวินัยและการสร้างแรงกระตุ้นตนเอง (0.190) ความตระหนักและเข้าใจตนเอง (0.189) และทัศนคติและแรงบันดาลใจในการนำขึ้นเรียน (0.172) ตามลำดับ

3. กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียน แบ่งออกเป็น 2 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์สำหรับการดำเนินการร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน และกลยุทธ์สำหรับการเลือกดำเนินการของแต่ละประเทศตามความเหมาะสม โดยแต่ละกลยุทธ์ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และแนวทางดำเนินการ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียน สำหรับการดำเนินการร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน แบ่งเป็น 2 กลยุทธ์หลัก คือ

กลยุทธ์หลักที่ 1 การสร้างรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาภาวะผู้นำครูแห่งภูมิภาคอาเซียนประกอบด้วย 4 กลยุทธ์รอง คือ

- 1) การกระจายกำลังการพัฒนาภาวะผู้นำครูในภูมิภาคอาเซียน (5 แนวทางดำเนินการ)
- 2) การลงทุนเพื่อพัฒนาคนสู่ผลในการพัฒนาอาเซียน (4 แนวทางดำเนินการ)
- 3) การพัฒนาภาวะผู้นำครูบนพื้นฐานความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม (3 แนวทางดำเนินการ)
- 4) การเพิ่มขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำครู (3 แนวทางดำเนินการ)

กลยุทธ์หลักที่ 2 การพัฒนาภาวะผู้นำครูด้วยการใช้เครือข่ายทางเทคโนโลยีเป็นฐานประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง คือ

- 1) กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (2 แนวทางดำเนินการ)

2) กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (2 แนวทางดำเนินการ)

3.2 กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) สำหรับการเลือกดำเนินการของแต่ละประเทศตามความเหมาะสม

กลยุทธ์หลักที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีการศึกษา ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง คือ

1) การกำหนดทิศทางและการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ (3 แนวทางดำเนินการ)

2) การเสริมสร้างความรอบรู้ทางเทคโนโลยีสำหรับครู (3 แนวทางดำเนินการ)

กลยุทธ์หลักที่ 2 การเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์รอง คือ

1) การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรด้านการทำงานเป็นทีมและการเป็นแบบอย่างสำหรับครู (7 แนวทางดำเนินการ)

2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ผ่านเวทีวิชาการ (3 แนวทางดำเนินการ)

3) การจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมสำหรับครู (4 แนวทางดำเนินการ)

4) การพัฒนาการทำงานเป็นทีมด้วยกิจกรรมทางศาสนา (2 แนวทางดำเนินการ)

การอภิปรายผลการศึกษาวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยข้างต้นพบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของครู 2 ประเด็น คือ

1. ผลการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของภาวะผู้นำครูในอาเซียน ในประเด็นความต้องการที่จำเป็น พบว่าตัวแปรภาวะผู้นำครูภายในตัวบุคคลทั้งหมดเป็นจุดแข็ง และภาวะผู้นำครูระหว่างบุคคลทั้งหมดกลายเป็นจุดอ่อนเช่นกัน ซึ่งทำให้เกิดภาพที่ชัดเจนของครูในภูมิภาคอาเซียนที่ว่า ครูแต่ละคนมีความรู้ ทักษะ และมีจิตวิญญาณของความเป็นครูอยู่ภายในตนเองสูงมากอยู่แล้ว แต่ด้วยสภาพแวดล้อมหรือวัฒนธรรมบางประการของชาวตะวันออกที่ส่งผลให้ครูในภูมิภาคนี้มีจุดอ่อนในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ในการทำงานกับบุคคลอื่นและควรได้รับการพัฒนาการทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Lerner (2004) และ Blase and Blase (2006) ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพนั้นต้องมีกระบวนการทำงานร่วมกันของครู เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมองค์การของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านกระบวนการและผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านอย่างแท้จริง

2. ผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการประเมินกลยุทธ์ พบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการผลักดันกลยุทธ์การพัฒนาหรือการดำเนินการบนเวทีอาเซียนที่มีความจำเป็นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้นำทางด้านการศึกษาทั้ง 10 ประเทศ ซึ่งต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมดจึงจะสามารถดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้ ทำให้การกำหนดกลยุทธ์จากความต้องการจำเป็นต้องใช้ตัวแปรที่มีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์น้อยจึงจะสามารถผลักดันให้เกิดการปฏิบัติจริงได้ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ง่ายกว่าตัวแปรที่มีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์สูง แต่ตรงข้ามกับหลักการในการสร้างกลยุทธ์ที่ระบุว่า หากช่องว่างในการปฏิบัติมากยิ่งต้องดำเนินการก่อนเป็นอันดับแรก โดยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทำให้เกิดมิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับการนำผลการศึกษาวิจัยหรือการนำองค์ความรู้ทางวิชาการมาใช้ในการปฏิบัติจริงนั้นควรมีการศึกษาบริบทในการนำไปใช้ด้วยความเข้าใจ และยึดเอาบริบทของความแตกต่างทางศาสนา สังคม วัฒนธรรม เป็นที่ตั้งเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยที่ตรงประเด็น

และสามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริงได้ด้วยกระบวนการที่เหมาะสมที่สุด

ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครู ในมิติอื่นหรือในด้านที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยอ้างอิงจากผลการวิจัยในครั้งนี้อย่างเลือกตัวแปรในการศึกษาต่อไป

2) การดำเนินการวิจัยทางด้านการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน ควรเป็นการวิจัยที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลของแต่ละประเทศเพื่อช่วยลดปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลและเป็นการลดข้อจำกัดในการวิจัยอีกทางหนึ่งด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวินิจฉัยไปใช้

1) การนำกลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยไปใช้ดำเนินการจริงนั้นอาจเป็นไปได้ยากในการที่จะปฏิบัติพร้อมกันทุก

ประเทศ ดังนั้นการดำเนินการแบบทวิภาคีหรือการสร้างความร่วมมือเฉพาะกลุ่มประเทศที่มีความพร้อม จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างแท้จริง

2) การดำเนินตามกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องดำเนินการทั้งระบบพร้อมกันซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยากในทางปฏิบัติ ดังนั้นผู้ที่นำกลยุทธ์ไปใช้อาจเริ่มจากการดำเนินการในส่วนย่อยหรือจากจุดเล็กก่อนแล้วจึงขยายผลการปฏิบัติให้เกิดขึ้นในระดับที่ใหญ่ขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและชัดเจน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาวินิจฉัยโครงการ “กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน)” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาจากโครงการยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงลึก กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- ปิยพงษ์ สุมตติกุล. 2558. กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bass, B. M., and Avolio, B. J. 1994. *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Barrett, A. et al. 2007. *Initiatives to improve the quality of teaching and learning: A review of recent literature*[Online]. Avialabel from: www.ceppe.cl/images/stories/recursos/publicaciones/Enrique%20Hinostroza/Initiatives-to-improve-the-quality-of-teaching-and-learning.pdf[2015, June 8].
- Blase, J., and Blase, J. 2006. *Teachers bringing out the best in teachers: A guide to peer consultation for administrators and teachers*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Ewen, R. B. 1998. *Personality, a Topical Approach: Theories, Research, Major Controversies, and Emerging Findings*. Mahwah, N. J.: L. Erlbaum Associates.
- George, B. 2003. *Authentic leadership: Rediscovering the secrets to creating lasting value*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Killion, J. 2001. *What works in elementary schools: Results-based staff development*. Oxford, OH: National Staff Development Council.
- Larner, M. 2004. *Pathways: Charting a course for professional learning*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Marzano, R., Pickering, D., and Pollock, J. 2001. *Classroom instruction that works*. Alexandria, VA: ASCD.
- Riddell, A. 2008. *Factors influencing educational quality and effectiveness in developing countries: A review of research*. Eschborn, Germany: GTZ.
- UNESCO. 2005. *EFA global monitoring report 2005: Education for All, the quality imperative*. Paris: UNESCO.
- UNICEF. 2000. *Defining quality in education*[Online]. Available from: <http://www.unicef.org/education/files/QualityEducation.PDF>[2015, April 4].
- Unite for Quality Education. 2013. *The three pillars of quality education*[Online]. Available from: <http://www.unite4education.org/about/what-is-quality-education/the-three-pillars-of-quality-education/>[2015, April 4].
- Walumbwa, F. O., Avolio, B. J., Gardner, W. L., Wernsing, T. S., and Peterson, S. J. 2008. Authentic Leadership: Development and Validation of a Theory-Based Measure. *Journal of Management* 34 (1): 89-126.

แนวทางการพัฒนาเครื่องมือวัด ความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชน จากภัยพิบัติน้ำท่วม

ศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์ พรชัย สิริธรรณกุล¹

นางสาวกึ่งกาญจน์ จงสุขไกล²

ดร. มณฑกานต์ ฉิมมามี²

¹ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2547-2557) ได้เกิดภัยพิบัติขนาดใหญ่เป็นจำนวนมากและส่งผลกระทบต่อหลายพื้นที่ นับเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ที่หาทางป้องกันได้ยาก อีกทั้งยังต้องใช้เวลาและทรัพยากรในการฟื้นฟูมาก ดังนั้น การบริหารจัดการภัยพิบัติจึงเป็นประเด็นท้าทายที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคตของนานาประเทศทั่วโลก

ข้อมูลจากรายงานภัยพิบัติโลก หรือ World Disaster Report 2014 ของ International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC) (2014) สรุปผลกระทบจากภัยพิบัติทั่วโลกและจำแนกตามภูมิภาค พบว่า มีผู้เสียชีวิตจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นทั่วโลกระหว่างปี พ.ศ. 2547-2557 เป็นจำนวนถึง 1,059,072 คน โดยในจำนวนดังกล่าวเป็นผู้เสียชีวิตเฉพาะในภูมิภาคเอเชียถึง 690,118 คน มูลค่าความเสียหายจากภัยพิบัติรวม 1,669,626 ล้านเหรียญ มูลค่าความเสียหายในภูมิภาคเอเชียจำนวน 759,647 ล้านเหรียญ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทั่วโลกจำนวน 1,997 ล้านคน เป็นผู้ได้รับผลกระทบในภูมิภาคเอเชียจำนวน 1,616 ล้านคน ประเภทของภัยพิบัติเฉพาะที่เป็น

ภัยพิบัติธรรมชาติ (natural disaster) เกิดขึ้นรวมจำนวน 3,867 ครั้ง ในจำนวนนี้เป็นอุทกภัยจำนวน 1,752 ครั้ง ซึ่งนับเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนครั้งที่เกิดภัยพิบัติทั่วโลก

จากการประชุม World Conference on Disaster Risk Reduction 2015 ณ เมืองเซนได (Sendai) ประเทศญี่ปุ่น ได้มีการประกาศใช้กรอบการดำเนินงานเซนไดเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2558-2573 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030) ซึ่งเป็นแผนระยะยาว 15 ปี มีหลักการสำคัญ คือ เพื่อลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยและลดการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และสุขภาพ ตลอดจนลดความสูญเสียต่อสินทรัพย์อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมาย คือ ป้องกันไม่ให้เกิดความเสี่ยงใหม่ พร้อมทั้งลดความเสี่ยงที่มีอยู่เดิมตามมาตรการทางเศรษฐกิจ โครงสร้าง กฎหมาย สุขภาพ วัฒนธรรม การศึกษา สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง และมาตรการเชิงสถาบัน (institutional) ที่มีการบูรณาการและลดความเหลื่อมล้ำในการป้องกัน การทำให้ความล่อแหลมและความเปราะบางลดลง ตลอดจนเพิ่มความสามารถ

ในการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญเหตุและฟื้นฟู เพื่อสร้างความสามารถในการรับมือและฟื้นฟู (resilience) อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ, 2558)

ในอดีต การจัดการความเสี่ยงต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติส่วนใหญ่พิจารณาว่า ความเปราะบาง (vulnerability) นั้นขึ้นอยู่กับสภาพความแข็งแกร่งทางวิศวกรรม แต่ปัจจุบันการบริหารจัดการภัยพิบัติเปลี่ยนจุดเน้นไปที่ลักษณะและกระบวนการทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (Cadona et al., 2012) กล่าวคือ ความเปราะบาง หมายถึง บุคคลหรือชุมชนที่อยู่ในภาวะยากจน ขาดเครือข่ายทางสังคม ขาดกลไกและการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้ตระหนักถึงการประเมินความเสี่ยงหรือค้นหาความเปราะบางเพื่อเตรียมรับมือกับภัยพิบัติ ส่งผลให้ชุมชนไม่สามารถเรียนรู้เพื่อจัดการภัยพิบัติจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ไม่มีการถ่ายทอดความรู้และกระจายทรัพยากร รวมถึงไม่มีการวางแผนเพื่อป้องกันภัยและลดความเสี่ยงหรือผลกระทบจากภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น

สำหรับประเทศไทยได้ประสบกับภัยพิบัติครั้งใหญ่หลายครั้ง โดยภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายมากที่สุดคือ อุทกภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2554 ที่เรียกว่า “มหาอุทกภัย” นับเป็นความเสียหายที่รุนแรงที่สุดในรอบ 70 ปี ส่งผลกระทบครอบคลุมพื้นที่กว่า 150 ล้านไร่

ในพื้นที่ 64 จังหวัด และกรุงเทพมหานคร ทั้งพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่อุตสาหกรรม โดยมีผู้เดือดร้อน 5,247,125ครัวเรือน จำนวน 16,224,302 คน เสียชีวิต 1,026 คน รวมมูลค่าความเสียหายสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท (คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ, 2558) ซึ่งธนาคารโลกได้ประเมินมูลค่าความเสียหายและจัดให้เป็นภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายมากที่สุดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก (World Bank, 2012)

บทเรียนจากภัยพิบัติน้ำท่วมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งแต่ละพื้นที่ก็มีความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูที่แตกต่างกัน ในขณะที่ช่องว่างทางองค์ความรู้ด้านการจัดการกับภัยพิบัติน้ำท่วมยังคงมีอยู่ ดังนั้น การพัฒนาเครื่องมือเพื่อประเมินความสามารถของชุมชนในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติน้ำท่วมนั้น จะช่วยให้คนได้รู้จักและสนใจการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติน้ำท่วมในวงกว้างขึ้น มีความเข้าใจองค์ประกอบและเห็นโอกาสในการพัฒนาบุคคลและชุมชนให้มีความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูตนเองจากภัยพิบัติน้ำท่วม ซึ่งส่งผลต่อการลดความเสี่ยง ความเปราะบางและผลกระทบจากภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ตลอดจนเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการตั้งรับและปรับตัวโดยใช้ทักษะ ทักษะทางสังคม และทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อเผชิญกับผลกระทบและเหตุฉุกเฉินจากภัยพิบัติ

ความหมายของความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติ

เมื่อกล่าวถึงความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติ มีหลายหน่วยงานที่ได้ให้คำนิยามและความหมายไว้ในหลายระดับของการวิเคราะห์ ทั้งภาพรวมทุกระดับ ระดับปัจเจกบุคคล และระดับชุมชน/สังคม (United Nations Development Programme, 2014) ดังนี้

- ภาพรวมทุกระดับ ตามการให้ความหมายของ EU (2012) หมายถึง ความสามารถของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศหรือภูมิภาคในการรับมือ ปรับตัวและฟื้นฟูอย่างรวดเร็วจากความตึงเครียดและอาการช็อค

- ระดับปัจเจกบุคคล ตามการให้ความหมาย Master, Best, and Gramezy (1990) หมายถึง กระบวนการของความสามารถในการปรับตัวต่อความท้าทายและภัยคุกคาม และ Butler, Morland, and Leskin (2007) หมายถึง การปรับตัวได้ดีต่อเหตุการณ์ที่ผิดปกติหรือเหตุขัดข้องต่าง ๆ เช่น การฟื้นตัวจากภาวะการเจ็บป่วย โดยกลับไปทำงานได้ตามปกติหลังจากเผชิญความท้าทาย เป็นต้น

- ระดับชุมชน/สังคม มีทั้งนักวิชาการและองค์กรที่สำคัญได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้ Comfort (1999) ให้ความหมายไว้ว่า ความสามารถในการต้านทานต่อเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่รุนแรงโดยปราศจากการได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน อีกทั้งไม่มีการสูญเสียที่ร้ายแรง ความเสียหายการลดลงของผลิตภาพหรือคุณภาพชีวิต ขณะที่ Subcommittee on Disaster Reduction (SDR) (2005) ระบุว่า หมายถึง ความสามารถของระบบชุมชน หรือศักยภาพของสังคมในการปรับตัวต่อภัยพิบัติ (การต้านทานหรือการเปลี่ยนแปลง) เพื่อไปสู่หรือคงไว้ซึ่งโครงสร้างและการทำหน้าที่ของระบบชุมชนในระดับที่ยอมรับได้ กล่าวคือ อยู่ในระดับที่ระบบชุมชนสามารถบริหารจัดการตัวเองเพื่อเพิ่มการป้องกันและปรับปรุงมาตรการลดความเสี่ยงให้ดีขึ้นกว่าเดิมในอนาคต และ Committee on Increasing National Resilience to Hazards and Disasters (2012) ให้ความหมายว่า ความสามารถในการเตรียมความพร้อมและวางแผนเพื่อดูดซับ ฟื้นฟูอย่างรวดเร็ว และปรับตัวต่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดได้

สำหรับประเทศไทย การให้ความหมายดังกล่าวยังไม่ปรากฏแพร่หลายมากนัก นักวิชาการไทย เช่น โกมาตร

จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ (2557) ได้ทำการศึกษาถึงความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ (community resilience) และให้ความหมายว่าเป็นแนวคิดเรื่องพลังการฟื้นตัว ซึ่งหมายถึงความสามารถของระบบ ชุมชน หรือสังคมที่จะรับมือ ต้านทาน และฝ่าฟันวิกฤติหรืออันตราย รวมทั้งความสามารถในการฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและสามารถธำรงรักษาไว้ซึ่งโครงสร้างและหน้าที่พื้นฐานให้สามารถดำเนินต่อไปได้ในภายหลัง

จากการให้ความหมายของนักวิชาการและองค์กรที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้นทั้งหมด สรุปได้ว่า ความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติ หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวต่อความท้าทาย ภัยคุกคาม และเหตุการณ์ที่ผิดปกติหรือเหตุขัดข้องต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว โดยชุมชนสามารถบริหารจัดการตัวเองเพื่อลดความสูญเสียที่ร้ายแรง ตลอดจนสามารถเพิ่มการป้องกันและสร้างมาตรการลดความเสี่ยงในอนาคตให้ดีขึ้นกว่าเดิม

หลักการและแนวคิดการพัฒนาเครื่องมือวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี และตัวแบบเครื่องมือวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ และได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อสรุปเป็นแนวคิดและรูปแบบของเครื่องมือวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นเครื่องมือวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติของประเทศไทย ทั้งนี้ องค์การกาชาดสากล (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2014) ได้ระบุถึงองค์ประกอบของคำว่า “ความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูที่นำมาใช้ในด้านภัยพิบัติ” ว่า การที่จะบรรลุเป้าหมายในการทำให้ชุมชนมีความปลอดภัย มีความสามารถในการตั้งรับและฟื้นฟู จำเป็นต้องมั่นใจว่า ต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. ความสามารถและศักยภาพในการจำแนก บ่งชี้ จุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชน และการตอบสนองตามความสำคัญเร่งด่วนของชุมชน
2. ความสามารถในการใช้องค์ความรู้และประสบการณ์ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ความแข็งแกร่งและลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ จะให้

ความสำคัญที่ความสามารถในการประเมินความเสี่ยงและความสามารถในการตั้งรับ โดยเน้นไปที่ทรัพยากรที่ใส่เข้าไปว่ามีประสิทธิภาพในการยับยั้งความเสียหายได้เพียงไร

4. ความสามารถในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี หากมีมากเท่าไรยิ่งดี

5. การทำความเข้าใจในกฎหมายและนโยบายที่สำคัญจะช่วยเพิ่มจุดแข็งในการปฏิบัติงานทางด้านมนุษยธรรม และสนับสนุนการพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

6. การพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานในชุมชนยังมีการพัฒนาความสามารถมากขึ้นเท่าไร ยิ่งทำให้ขีดความสามารถในการฟื้นฟูเพิ่มมากยิ่งขึ้น

7. การมีเครือข่ายและพันธมิตร ยังมีมากยิ่งเป็นประโยชน์

8. กลไกการทำงานและการสนับสนุนทางด้านเทคนิคที่มีการประสานสอดคล้องกันจะส่งผลต่อความสำเร็จของการฟื้นฟู

9. การสร้างโอกาสในการฝึกฝนให้มีความสม่ำเสมอ/คงเส้นคงวา

10. การมีแหล่งทุนที่พอเพียง และมีทรัพยากรมนุษย์ที่ให้การสนับสนุนได้อย่างยั่งยืน

11. มีขีดความสามารถในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

12. มียุทธศาสตร์เชิงรุกในการปฏิบัติ

13. มีการประสานการทำงานที่เข้มแข็งระหว่างท้องถิ่นและหน่วยงานส่วนกลางของรัฐ

การรับมือและการฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยของต่างประเทศพบว่า มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการรับมือและการฟื้นฟูจากภัยพิบัติในหลาย ๆ สาขาวิชา ทั้งสังคมวิทยา การดำเนินนโยบาย การตัดสินใจ นโยบาย วิศวกรรม ภูมิศาสตร์ และการวางผังเมือง โดยแต่ละสาขาวิชาได้ให้คำจำกัดความของการตั้งรับและการฟื้นฟูที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งการกำหนดตัวชี้วัดต่าง ๆ ของการรับมือและการฟื้นฟูจากภัยพิบัติ ยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับทั้งนักวิจัยและผู้ปฏิบัติทั้งหลายด้วย

คณะผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นข้อมูลจากวรรณกรรมของต่างประเทศด้วยคำสำคัญ ประกอบด้วย “community resilience” “disaster-resilient community” “resiliency indicators” “resilience index” “flood resilience” “resilience capacity”

“disaster-resilience index” จากวรรณกรรมของต่างประเทศ พบรูปแบบหรือโมเดล (model) ของการวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติที่ปรากฏในเอกสารและวรรณกรรมตั้งแต่ปี 2003-2014 ที่มีระดับการวัดหรือหน่วยการวิเคราะห์ระดับภูมิภาค/ระหว่างประเทศ (regional) ระดับชาติ (national) ระดับเมือง (city) และระดับชุมชน (community) โดยแบ่งเป็นตัวชี้วัดด้านต่าง ๆ ของการ

รับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ ซึ่งพบว่า มีโมเดลในหลายระดับเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษารัชนีนี้ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติระดับชุมชน (community level measurement) จึงได้เลือกโมเดลการวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ จำนวน 2 โมเดล ได้แก่

1. โมเดล CDRI หรือ Community/Climate Disaster Resilience Index โดย Shaw and IEDM Team (2009) ซึ่งมีองค์ประกอบหรือมิติของการวัดใน 5 ด้าน ประกอบด้วย กายภาพ (physical) สังคม (social) เศรษฐกิจ (economic) สถาบัน (institutional) และธรรมชาติ (natural) ซึ่งใช้แหล่งข้อมูลจากการสำรวจและข้อมูลทุติยภูมิ

2. โมเดล BRIC หรือ the Baseline Resilience Indicators for Communities โดย Singh-Peterson และคณะ (2014)

ซึ่งมีองค์ประกอบหรือมิติของการวัดใน 5 ด้าน ประกอบด้วย เศรษฐกิจ (economic) สถาบัน (institutional) โครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) ชุมชน (community) และสังคม (social) ซึ่งใช้ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลทุติยภูมิ

ทั้ง 2 โมเดลดังกล่าวข้างต้น มีความเหมาะสมในการนำมาประยุกต์เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือและแบบวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติน้ำท่วมในระดับชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย อย่างน้อย 2 ประการ คือ

- 1) องค์ประกอบหรือมิติในการวัดของทั้ง 2 โมเดล มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ต้องการวัด และ
- 2) ตัวแปรหรือตัวชี้วัดในทั้ง 2 โมเดล สามารถเข้าถึงและหาข้อมูลเพื่อตอบแบบวัดของทั้งสองโมเดลนี้ได้ โดยโมเดล CDRI

มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นมาตรวัดเกี่ยวกับภัยพิบัติโดยตรง ขณะที่โมเดล BRIC เป็นกรอบในการวิเคราะห์ที่ได้สร้างตัวบ่งชี้ (indicator) จากข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมอยู่แล้ว ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม แม้ทั้ง 2 โมเดล จะมีองค์ประกอบหรือมิติของการวัด 5 ด้านเหมือนกัน แต่ยังคงมีความแตกต่างในรายละเอียดของแต่ละมิติในการวัด

อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นเมื่อคณะผู้วิจัยได้พิจารณาในรายละเอียดขององค์ประกอบหรือมิติการรับมือและการฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ และตัวแปรที่นำมาศึกษาตามโมเดลทั้ง 2 ดังกล่าว ประกอบกับการศึกษาประสบการณ์ และบทเรียนการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมของชุมชนในประเทศไทย พบว่าตามโมเดลของ CDRI และ BRIC นั้น บางองค์ประกอบหรือมิติ

ภาพที่ 1 องค์ประกอบเบื้องต้นของการวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติน้ำท่วม
ที่มา : พรชัย สิทธิศรีธัญกุล กิ่งกาญจน์ จงสุขไกล และมนทกานต์ ฉิมมามี (2558)

ของการวัดยังมีตัวแปรที่ไม่ครอบคลุมสิ่งที่ควรต้องวัดในบริบทของประเทศไทย คณะผู้วิจัยจึงได้เพิ่มเติมตัวแปรที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมในประเทศไทย และนำมาจัดหมวดหมู่ขององค์ประกอบหรือมิติในการวัดที่มีตัวแปรที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย เพื่อให้สามารถวัดและสะท้อนความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติน้ำท่วมได้จริง

องค์ประกอบหรือมิติเบื้องต้นเพื่อวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติน้ำท่วมในบริบทของประเทศไทย

คณะผู้วิจัยได้ร่างเครื่องมือหรือโมเดลในการวัด คือ **CRA** หรือ **Community Resilience Assessment** เพื่อวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติน้ำท่วมของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 6 มิติ 37 ตัวชี้วัด (ภาพที่ 1) ได้แก่ มิติที่ 1 สภาพแวดล้อม (natural) จำนวน 5 ตัวชี้วัด มิติที่ 2 กายภาพ (physical) จำนวน 9 ตัวชี้วัด มิติที่ 3 เชิงสถาบัน (institutional) จำนวน 6 ตัวชี้วัด มิติที่ 4 เศรษฐกิจ (economic) จำนวน 7 ตัวชี้วัด มิติที่ 5 สังคม (social) จำนวน 6 ตัวชี้วัด และมิติที่ 6 ชุมชน (community capital) จำนวน 4 ตัวชี้วัด ทั้งนี้ องค์ประกอบหรือมิติเบื้องต้นที่คณะผู้วิจัยเห็นว่าการวัดและสะท้อนความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติน้ำท่วมในบริบทของประเทศไทยได้จริงนั้น คณะผู้วิจัยมีแนวคิดในแต่ละมิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านสภาพแวดล้อม (natural) หมายถึง การรู้ขีดความสามารถของสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่น การมีพื้นที่สีเขียว การมีพื้นที่เสี่ยงภัยของเมือง รวมถึงระบบการจัดการของเสียที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ที่สำคัญของชุมชนในการรับมือกับภัยพิบัติในอนาคต

มิติที่ 2 ด้านกายภาพ (physical) หมายถึง ชุมชนที่สามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพได้เป็นอย่างดี เช่น เส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า น้ำประปา การใช้ที่ดิน และการจัดการของเสียในชุมชน เป็นต้น จะช่วยลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงเมื่อเกิดภัยพิบัติในขณะเดียวกันยังช่วยเพิ่มความสามารถในการรับมือกับภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มิติที่ 3 ด้านสถาบัน (institutional) หมายถึง บทบาทของสถาบันในการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากร เป็น

ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ

มิติที่ 4 ด้านเศรษฐกิจ (economic) หมายถึง ความอยู่รอดและความหลากหลายของเศรษฐกิจชุมชน เป็นตัวชี้วัดถึงความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนในยามเกิดภัยพิบัติ

มิติที่ 5 ด้านสังคม (social) หมายถึง คุณลักษณะพื้นฐานทางสังคมและประชากรอันส่งผลต่อความแตกต่างของความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติน้ำท่วมทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชน เช่น การมีกลุ่มประชากรเปราะบาง (กลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ/ทุพพลภาพ ผู้มีปัญหาทางจิต แรงงานย้ายถิ่น แรงงานต่างด้าว) เป็นต้น รวมถึงคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การประสบภัยพิบัติของคนในชุมชน อันได้แก่ การศึกษาและการตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ การใช้ประโยชน์จากช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติ และการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติ

มิติที่ 6 ด้านทุนชุมชน (community capital) หมายถึง การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมของชุมชนโดยอาศัย “ทุนชุมชน” แม้ว่าความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนจะมีความสำคัญในสถานการณ์ภัยพิบัติ แต่การจัดการโดยอาศัยทุนชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน เพื่อนบ้าน และคนในชุมชน จะทำให้ชุมชนจัดการปัญหาของตนเองได้ดียิ่งขึ้น และยังปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมของชุมชนจากการรอรับความช่วยเหลือ มาเป็นพลังในการฟื้นฟูชุมชนด้วยตนเอง ทั้งนี้ มิติด้านทุนชุมชนนั้นเน้นพิจารณา 4 ด้าน คือ 1) ความรู้สึกยึดโยงกับชุมชน 2) ความผูกพันกับพื้นที่ 3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 4) ความไว้วางใจระหว่างกัน

บทส่งท้าย

จากการทบทวนวรรณกรรมในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัติ รูปแบบหรือโมเดลวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติ ตลอดจนประสบการณ์และบทเรียนการจัดการภัยพิบัติที่ผ่านมาของชุมชนในประเทศไทย จนนำมาสู่การสังเคราะห์ถึงองค์ประกอบหรือมิติเบื้องต้นเพื่อวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติน้ำท่วมในบริบทของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 6 มิติข้างต้นนั้น และเพื่อให้เป็นไปตามหลักการของการ

สร้างแบบวัดหรือเครื่องมือสำหรับวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย คณะผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้หลักการของจอห์นสโตน (Johnstone, 1981 อ้างถึงใน เอมอร์ จังศิริพรพรรณ, 2541) โดยมีวิธีการหลัก 3 วิธี คือ 1) การตัดสินใจพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ (expert judgment) 2) ความยากในการวัดตัวแปร (measure effort required) และ 3) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) และในการศึกษานี้จะใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) เพื่อทดสอบโมเดลหรือเครื่องมือ CRA หรือมีชื่อเต็มว่า Community Resilience Assessment ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น

ว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งสอดคล้องและเหมาะสมกับการวัดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูชุมชนจากภัยพิบัติในบริบทของประเทศไทยอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาวิจัยโครงการ “การพัฒนาศักยภาพการฟื้นคืนของชุมชนเขตเมืองในประเทศไทย” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาจากโครงการยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงลึก กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม

- โกมาตร จีงเสถียรทรัพย์ สุนนมาลย์ สิงหะ พรทิพย์ เนติภารัตนกุล และ สายพิณ ศุภพถมงคล. 2557. เครื่องมือภัยพิบัติชุมชน: คู่มือเรียนรู้สู่ภัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: สุขศาลา.
- คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. 2558. แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.
- พรชัย สิทธิศรีธัญกุล กิ่งกาญจน์ จงสุขไกล และมนทกานต์ ฉิมมามี. 2558. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการการพัฒนาศักยภาพการฟื้นคืนของชุมชนเขตเมืองในประเทศไทย. ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณจากโครงการยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงลึก กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Butler, L. D., Morland, L. A., and Leskin, G. A. 2007. Psychological resilience in the face of terrorism. In B. Bongar, L. Brown, L. Beutler, J. Breckenridge, and P. Zimbardo (Eds.), *Psychology of terrorism*, pp. 400-417. New York, NY: Oxford University Press.
- Cardona, O. D., van Aalst, M. K., Birkmann, J., Fordham, M., McGregor, G., Perez, R., Pulwarty, R. S., Schipper, E. L. F., and Sinh, B. T. 2012. Determinants of risk: exposure and vulnerability. In C. B. Field, V. Barros, T. F. Stocker, D. Qin, D. J. Dokken, K. L. Ebi, M. D. Mastrandrea, K. J. Mach, G.-K. Plattner, S. K. Allen, M. Tignor, and P. M. Midgley (eds.), *Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation*, pp. 65-108. A Special Report of Working Groups I and II of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Cambridge, UK, and New York, NY, USA: Cambridge University Press.
- Comfort L. K. 1999. *Shared Risk: Complex Systems in Seismic Policy*. Amsterdam and Oxford: Pergamon. 322 pp.
- Committee on Increasing National Resilience to Hazards and Disasters. 2012. *Disaster Resilience: A National Imperative*. Washington, D.C.: THE NATIONAL ACADEMIES PRESS.
- EU, 2012. *The EU approach to resilience-Learning from food security crises*[Online]. Available from: http://ec.europa.eu/echo/files/policies/resilience/com_2012_586_resilience_en.pdf[2014, November 20].
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. 2014. *World Disaster Report: Focus on culture and risk* [Online]. Available from: www.ifrc.org/Global/Case%20studies/Disasters/cs-framework-community-en.pdf[2014, October 20].
- Johnstone, J. N., 1981. *Indicators of education systems*. London: Unesco, อ้างถึงใน เอมอร์ จังศิริพรพรรณ. 2541. *การพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Masten, A. S., Best, K. M., and Garmezy, N. 1990. Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology* 2: 425-444.
- Shaw, R. and IEDM Team. 2009. *Climate Disaster Resilience: Focus On Coastal Urban Cities In Asia*[Online]. Available from: <http://www.unisdr.org/files/12505CLIMATEDISASTERRESILIENCEEN.pdf>[2014, October 10].
- Singh-Peterson, L., Salmon, P., Goode, N., and Gallina, J. 2014. Translation and evaluation of the baseline resilience Indicators for Communities on the sunshine coast, Queensland Australia. *International Journal of Disaster Risk Reduction* 10: 116-126.
- Subcommittee on Disaster Reduction (SDR). 2005. *Grand Challenges for Disaster Reduction*. Washington, D.C.
- United Nations Development Programme. 2014. *Disaster Resilience Measurements-stocktaking of ongoing efforts in developing systems for measuring resilience*[Online]. Available from: www.preventionweb.net/files/37916_disasterresiliencemeasurementsundpt.pdf[2014, October 10].
- United States Environmental Protection Agency (EPA). 2014. *Planning for Flood Recovery and Long-Term Resilience in Vermont: Smart Growth Approaches for Disaster resilient Community*. Washington, DC: Office of Sustainable Communities, United States Environmental Protection Agency.
- World Bank. 2012. *Thailand Economic Monitor December 2012*. Bangkok: World Bank Office, Bangkok.

การพึ่งพาสื่อของประชาชน ในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนม คลีฉายา
ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ภัยพิบัติสึนามิที่เกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2547 ที่ก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตของประชาชน รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันของภาคใต้เป็นจำนวนมาก และมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ที่สร้างความเสียหายแก่พื้นที่เกษตรกรรม อุตสาหกรรม เขตเมือง บ้านพักอาศัย รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ บ้านเรือน ที่พักอาศัยของประชาชนจำนวนมากมาย และสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมาก จากผลการสำรวจครัวเรือนที่ประสบภัยในพื้นที่น้ำท่วมในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2554 พบว่า มีพื้นที่ประสบภัยน้ำท่วมถึง 61 จังหวัด ในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนที่ถูกน้ำท่วมถึง 3.9 ล้านครัวเรือน (ร้อยละ 19.00 ของครัวเรือนทั้งประเทศ) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555)

จากเหตุการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น พบว่า มีประเด็นปัญหาด้านการจัดการข่าวสารและการสื่อสารข้อมูล/ข้อเท็จจริงให้แก่ประชาชน ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติ การอพยพ การบริหารจัดการความเสี่ยงต่าง ๆ ทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติของประเทศไทยด้วย ดังปรากฏตามรายงานข่าวที่เสนอว่า “ผลการให้ข่าวคลุมเครือ นิคมอุตสาหกรรม 7 แห่งหยุดการผลิต รวมถึงผู้ผลิตข้าวชาติอย่าง โตโยต้า ฮอนด้า และนิคมคอน คนงานอย่างน้อย 600,000 คนต้องหยุดงาน” (Supawan, 2554) สร้างความเสียหายต่อโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจ จากเหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในช่วงเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ในประเด็นนี้ Hirschburg, Dillman, and Ball-Rokeach (1986) อธิบายว่า ท่ามกลางเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ย่อมก่อให้เกิดความคลุมเครือไม่ชัดเจนที่ประชาชนมีต่อเหตุการณ์ ประชาชนเกิดความรู้สึกลังเลสงสัยต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติภัยที่ส่งผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและครอบครัว ในสภาพการณ์เช่นนี้ประชาชนจะมีการแสวงหาข่าวสารที่เปิดเผยไปจากสภาวะปกติ หรือเปิดเผยไปจากที่เคยเปิดรับข่าวสารตามปกติในแต่ละวัน อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประชาชนจำเป็นต้องพึ่งพาข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ มากกว่าปกติ เพื่อให้สามารถตัดสินใจในการกระทำที่จะช่วยให้ตนเอง ครอบครัว เพื่อน และคนใกล้ชิดมีชีวิตรอดปลอดภัย และป้องกันการสูญเสียทรัพย์สินอันมีค่าของตนเองและครอบครัวไว้ได้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเภทสื่อที่ประชาชนใช้ เนื้อหาข่าวสารที่ประชาชนต้องการ บทบาทการทำหน้าที่ของสื่อต่าง ๆ และผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดรับข่าวสารของบุคคล โดยเฉพาะจะศึกษากฎเกณฑ์เฉพาะเหตุการณ์อุทกภัยในประเทศไทย เพื่ออธิบายการพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ อันเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญสำหรับการวางแผนการจัดการระบบการสื่อสารในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การทำความเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องของเชื่อมโยงดังกล่าวนี้ จะช่วยให้สามารถวางแผนจัดการด้านการสื่อสารในภัยพิบัติทางธรรมชาติ เพื่อให้ประชาชนสามารถรอดปลอดภัยจากภัยพิบัติ ช่วยลดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้

วิธีการศึกษาการพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ด้วยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและวัดผลแบบครั้งเดียว (one-shot case study) โดยเจาะจงเลือกจังหวัดที่เคยประสบอุทกภัยขั้นรุนแรงในปี พ.ศ. 2554 ในเขตภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยในแต่ละจังหวัดสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 200 คน รวม 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย และในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เจาะจงเลือกกลุ่มประชากรในเขตที่ประสบอุทกภัย 1 เขต และเขตที่ไม่ประสบอุทกภัยอีก 1 เขตด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 413 คน รวมจำนวนตัวอย่างในการวิจัยทั้งสิ้น 813 คน และดำเนินการเก็บข้อมูลช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2557 การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) โดยใช้การแจกแจงความถี่ (frequencies) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) สำหรับการวิเคราะห์ตัวแปร ได้แก่ สถานภาพส่วนบุคคล การรับรู้ต่อสถานการณ์น้ำท่วม ตัวแปรช่องทางสื่อที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วม ตัวแปรเกี่ยวกับความต้องการเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วม ตัวแปรเกี่ยวกับการทำหน้าที่นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมของสื่อต่าง ๆ และผลกระทบต่อบุคคล และใช้สถิติเชิงอ้างอิง (inferential statistic) สำหรับทดสอบความสัมพันธ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regressions analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระว่ามีผลต่อตัวแปรตามหรือไม่อย่างไร และเพื่อหาค่าอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ทฤษฎีและหลักการการพึ่งพาสื่อ

กรอบการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ทฤษฎีการพึ่งพาสื่อ (Media Dependency Model) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับผลของสื่อมวลชนที่เปลี่ยนมุมมองจากผลกระทบระดับปัจเจกบุคคล (Individual effect) ไปสู่การมองผลในเชิงระบบข่าวสารข้อมูล โดยมองการสื่อสารมวลชนในเชิงระบบข่าวสารของสังคม ทฤษฎีนี้จะเน้นศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคข่าวสารที่อยู่ร่วมกันในระบบสังคม โดยเชื่อว่าผู้ผลิตข่าวสารเป็นผู้ควบคุมเนื้อหา และผู้บริโภคเป็นผู้ใช้ข่าวสารนั้นในการเรียนรู้สังคมและดำเนินชีวิต ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการวิเคราะห์ผลกระทบของสื่อมวลชนในด้านของความสัมพันธ์แบบพึ่งพาระหว่างประชาชนกับสื่อมวลชน ดังนั้น กระบวนการ

วิเคราะห์ผลกระทบของสื่อ เริ่มต้นจากการที่สื่อมวลชนเป็นผู้รวบรวม นำเสนอ และเผยแพร่ข่าวสารเข้าสู่ระบบสังคม ซึ่งถือเป็นแหล่งข้อมูลของสังคม ยิ่งระบบสื่อมวลชน (Mass media system) ควบคุมทรัพยากรข่าวสารข้อมูลได้มากขึ้นเท่าใด ยิ่งทำให้เกิดผลกระทบมากขึ้น ทั้งในด้านการรับรู้ ความรู้สึกและพฤติกรรม ซึ่งผลกระทบเหล่านี้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากความเชื่อมโยงระหว่างระบบสังคม (social) สื่อมวลชน (mass media) และตัวบุคคลผู้รับสาร (audience) นั้นเอง (Ball-Rokeach and Jung, 2009) ในมุมมองนี้ DeFleur and Ball-Rokeach (1982) ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของสื่อมวลชนที่มีต่อบุคคลในมุมมองเชิงระบบของสังคม โดยมีพื้นฐานความคิดที่ว่า ผลของสื่อที่จะเกิดจากตัวบุคคลขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างสื่อกับระบบต่าง ๆ ในสังคม แนวความคิดลักษณะนี้เป็นการมองอิทธิพลของสื่อต่อบุคคลว่า ผลที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นผลมาจากปัจจัยตัวสื่ออย่างเดียว แต่สื่อเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในลักษณะที่เป็นตัวกำหนดเนื้อหาในการนำเสนอของสื่อมวลชนว่า สื่อจะนำเสนอหรือไม่นำเสนอในเรื่องใด ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลจึงเป็นผลรวมที่มาจากความเกี่ยวข้องที่กล่าวมา ผ่านมาจากระบบสื่อมวลชนและส่งผลกระทบต่อตัวบุคคล Rubin and Windahl (1986) ได้ชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่า มุมมองสื่อมวลชนแบบการพึ่งพาสื่อ เป็นมุมมองที่อยู่บนพื้นฐานที่ผูกโยงสื่อมวลชนเข้ากับระบบสังคม อิทธิพลสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับระบบสังคม ระบบสื่อมวลชน และผู้รับสาร

“การพึ่งพาสื่อมวลชน” (Mass Media Dependency)

จึงเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ 3 ประการดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับสื่อมวลชน ซึ่งก่อให้เกิดหรือกำหนดการเข้าถึงสื่อและการให้ข้อมูลข่าวสารที่บุคคลต้องการจากสื่อมวลชนนั้น
2. ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับผู้รับสาร เป็นสิ่งที่กำหนดว่าผู้รับสารจะเลือกใช้สื่อประเภทนั้นหรือไม่มากนักเพียงใด ซึ่งมาจากระบบของสื่อมวลชนว่า จะสามารถนำเสนอข้อมูลที่ผู้รับสารต้องการได้มากหรือน้อย
3. ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับผู้รับสาร คือ ระบบสังคมจะเป็นตัวกำหนดความต้องการข่าวสารของผู้รับสาร โดยสังคมมีอิทธิพลต่อความต้องการข่าวสารและแรงจูงใจในการใช้สื่อมวลชน เช่น ในสภาวะที่สังคมสับสนจะส่งผลให้บุคคลต้องการข่าวสารเพื่อลดความสับสน

นอกจากนี้ Ball-Rokeach and Jung (2009) ชี้ให้เห็นว่าการพึ่งพาสื่อมวลชน ประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญเริ่มจากระบบปัจเจกบุคคลสู่เครือข่ายการสื่อสารของบุคคล

และขยายไปสู่สิ่งแวดล้อมทางสังคม รวมไปถึงกิจกรรมของสื่อ ซึ่งถูกควบคุมโดยโครงสร้างที่พึ่งพาซึ่งกันและกันของระบบต่าง ๆ ของสังคม จากองค์ประกอบดังกล่าวนี้ Merskin (1999) ได้อธิบายเพิ่มเติมและชี้ให้เห็นว่า ทฤษฎีการพึ่งพาสื่อเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคม สื่อมวลชน และผู้รับสาร โดยที่สังคมถือเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย ความต้องการของผู้รับสาร ในขณะที่เกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการและความสามารถของผู้รับสาร สามารถบรรลุได้ด้วยการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ดังนั้น การพึ่งพาสื่อมวลชนเป็นผลมาจากปัจจัยระดับมหภาคและจุลภาค 5 ประการ คือ

1. โครงสร้าง (Structure) ระบบสื่อมวลชน หมายถึง รูปแบบของสื่อมวลชนในระบบสังคมนั้นว่า มีความเป็นอิสระจากการเมือง เศรษฐกิจและปกครอง หรือระบบอื่น ๆ ในสังคม
2. บริบท (Context) ทางสังคม หมายถึง สภาพการณ์ในสังคมที่บุคคลและกลุ่มสังคมนั้นได้แสดงออกมา
3. สื่อมวลชน (Media) หมายถึง คุณภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร
4. เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal network) หมายถึง เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลส่งผลการคาดหวังและแรงจูงใจในการใช้สื่อมวลชนของบุคคล
5. ปัจจัยส่วนบุคคล (Individual factors) หมายถึง เป้าหมาย ความต้องการข่าวสารของบุคคลที่ต้องตอบสนองด้วยสื่อมวลชน

การเปิดรับข่าวสารของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดและสร้างความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน หากพิจารณาตามแนวคิดการพึ่งพาสื่อมวลชน จะเห็นได้ว่า ในสถานะที่ผู้รับสารอยู่ในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ บุคคลจะเกิดการรับรู้ที่คลุมเครือต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติ ผู้รับสารจะมีการแสวงหาข่าวสารที่ผิดแผกไปจากสถานะปกติ หรือผิดไปจากที่เคยเปิดรับข่าวสารทั่ว ๆ ไป ดังนั้นจึงสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีการพึ่งพาสื่อมวลชน โดยนำมาประยุกต์ใช้อธิบายการเปิดรับข่าวสารของบุคคลในสถานการณ์ภัยพิบัติได้ (Rubin and Windahl, 1986) กล่าวคือ บนพื้นฐานความคิดต่อภัยพิบัติที่ทำให้เกิดความคลุมเครือในตัวผู้รับสาร ดังนั้น บุคคลจึงพยายามลดความคลุมเครือนี้ด้วยการแสวงหาข่าวสารจากสื่อมวลชน และต้องพึ่งพาข่าวสารจากสื่อมวลชน นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่า การลดความคลุมเครือนี้เกี่ยวข้องกับรูปแบบการใช้สื่อของบุคคล การให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอของสื่อมวลชน และสื่อหลักที่บุคคลใช้ในการแสวงหาข่าวสารข้อมูลเหตุการณ์ภัยพิบัติ คือ สื่อมวลชน วิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้ง

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Hirschburg, Dillman, and Ball-Rokeach, 1986) รวมถึงสื่ออื่นอีกด้วย ซึ่งงานวิจัยของ Gordon (2009) ศึกษาการพึ่งพาสื่อในเหตุการณ์ภัยพิบัติพายุเฮอริเคนแคทรีนา พบว่า นอกจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุแล้ว ยังมีสื่ออินเทอร์เน็ตและการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งถือเป็นรูปแบบการสื่อสารยามพึ่งพิงได้ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Velev and Zlateva (n.d.) ชี้ให้เห็นว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในสถานการณ์ภัยพิบัติของประชาชน เป็นการใช้ในสถานการณ์ติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนใช้ติดตามข่าวความเคลื่อนไหวที่ทันเวลา เป็นช่องทางเพื่อรับรู้สถานการณ์ และใช้เพื่อเข้าถึงความช่วยเหลือ ซึ่งสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นจะใช้เป็นช่องทางที่ใช้ในการแสวงหาข่าวสารในช่วงหลังจากที่ได้อพยพหนีภัยแล้ว (Spence, Lachlan, and Griffin, 2007)

สิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาสื่อ (media dependency) คือ อิทธิพลของสื่อที่มีต่อผู้รับสาร ภายใต้แนวคิดการพึ่งพาสื่อ อธิบายว่า ผลที่เกิดขึ้นกับผู้รับสารมี 3 ระดับ ตั้งแต่ระดับแรก คือ 1) การรับรู้ (cognitive) เป็นผลที่เกิดจากปริมาณข่าวสารการนำเสนอข่าวสาร ซึ่งจะนำไปสู่การรับรู้ที่ชัดเจนหรือคลุมเครือ การหันมาสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ และเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นทั้งด้านเนื้อหาสาระและความคิดตามกรอบข่าวที่สื่อมวลชนนำเสนอ 2) ความรู้สึก (affection) เป็นผลในลักษณะอารมณ์ ได้แก่ ความรู้สึกเฉื่อยชา (desensitization) ความกลัวและความกังวล (fear and anxiety) เกลียดหรือรัก และ 3) พฤติกรรม (behavioral) เป็นพฤติกรรมที่เชื่อมโยงกับการพึ่งพาสื่อ แสดงให้เห็นถึง 2 ลักษณะ คือ การตื่นตัว (activation) และการขาดการตื่นตัว (deactivation) (DeFleur and Ball-Rokeach, 1982)

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า การเปิดรับข่าวสารของประชาชนในสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประชาชนมีความต้องการข่าวสารเพื่อลดความคลุมเครือและใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อความปลอดภัย และมีช่องทางหรือสื่อที่เปิดรับ คือ สื่อมวลชนและสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต การสื่อสารระหว่างบุคคลใกล้ชิด เครือญาติ และเพื่อนบ้านด้วยเช่นกัน แนวคิดนี้ถือเป็นกรอบการวิเคราะห์เพื่ออธิบายสถานการณ์การพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ในมุมมองของการเชื่อมโยงทั้งสถานการณ์ความรุนแรงของภัยพิบัติทางธรรมชาติ สภาพสังคม การทำหน้าที่ของสื่อมวลชน และความต้องการข่าวสารและการเปิดรับสื่อประชาชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่างสถานการณ์ความสับสนวุ่นวายในเหตุการณ์ภัยพิบัติ ความต้องการเนื้อหาข่าวสารของประชาชนเพื่อรอดพ้นและ

ลดความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ช่องทางการเปิดรับข่าวสารทั้งสื่อมวลชนและช่องทางอื่น ๆ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการได้รับข่าวสารในด้านการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรมตอบสนอง ซึ่งสามารถอธิบายการพึ่งพาสื่อในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติของประชาชนได้

ผลการศึกษาการพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ผลการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นข้อค้นพบหลายประเด็นที่สามารถอธิบายการพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติได้ ดังนี้

1. **ด้านการรับรู้ต่อสถานการณ์และการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติ** พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ต่อสถานการณ์น้ำท่วมว่าเป็นสถานการณ์ที่สามารถสร้างความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และชุมชนได้ในระดับมากโดยมีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมผ่านโทรทัศน์ระดับมากที่สุด และเปิดรับผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่คนในครอบครัว เพื่อนและเพื่อนบ้าน และเฟซบุ๊ก (Facebook) ในระดับมาก

2. **ด้านความต้องการข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วม** จากแบบสอบถามในด้านนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งระดับประเด็นด้านความต้องการข่าวสาร เป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งสรุปได้ว่า

เนื้อหาข่าวสารที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในระดับมากที่สุด มีดังนี้

1) ด้านการเตรียมพร้อมกลับเข้าที่พักอาศัย เช่น ความปลอดภัยจากน้ำดื่ม น้ำใช้ การป้องกันและควบคุมโรคระบาด อันตรายจากอุปกรณ์ไฟฟ้า สัตว์มีพิษ การทำความสะอาดที่พักอย่างปลอดภัย อันตรายจากความสกปรก สารเคมีตกค้าง และการเตรียมตัวกลับเข้าที่พักอาศัย

2) ด้านความช่วยเหลือและบรรเทาภัยพิบัติ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การแก้ปัญหาอุทกภัยของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ราชการ หน่วยงานท้องถิ่น องค์กรการกุศล

3) ด้านสิ่งของจำเป็นสำหรับการดำรงชีพ เช่น ความช่วยเหลือด้านอาหารและน้ำดื่ม ยารักษาโรค ส้วมชั่วคราว ที่พักพิงชั่วคราว และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

เนื้อหาข่าวสารที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในระดับมาก มีดังนี้

1) ด้านผลกระทบ เช่น บริเวณที่ถูกน้ำท่วม และบริเวณที่น้ำจะท่วมถึง พื้นที่ปลอดภัยสำหรับการอพยพ ช่วงเวลาที่น้ำจะไหลเข้าท่วมพื้นที่บ้านตนเอง การป้องกันโรคเบื้องต้น ระยะเวลายาวนานที่น้ำจะท่วมขังในพื้นที่บ้านตนเอง การดูแล

สุขภาพเบื้องต้น การเตรียมพร้อมรับมือกับน้ำท่วม

2) ด้านการฟื้นฟูเยียวยา เช่น การให้ความรู้เพื่อป้องกันภัยน้ำท่วมในอนาคต การให้เงินชดเชยเยียวยาจากการบาดเจ็บ เสียชีวิต และความเสียหายของทรัพย์สิน การชดเชยรายได้ที่สูญเสียระหว่างน้ำท่วม การฟื้นฟูด้านอาชีพ การทำมาหากิน การปลอบขวัญให้หายเศร้าโศกจากการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน และการฟื้นฟูจิตใจให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้

3) ด้านการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม เช่น ช่องทางรับบริจาคสิ่งของและเงินจากผู้ประสบภัย การแจกจ่ายสิ่งของและเงินบริจาค ความโปร่งใสในการจัดการสิ่งของและเงินบริจาค การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย การเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัย

3. **ด้านการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมของสื่อต่าง ๆ** พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ว่า มีประโยชน์มากสำหรับเขาในการทำหน้าที่เสนอข่าวเกี่ยวกับน้ำท่วม โดยที่โทรทัศน์ทำหน้าที่ “ให้ข่าวสารเตือนภัย” ได้มากที่สุด นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ วิทยุ บุคคลใกล้ชิดในครอบครัวและเพื่อน โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอินเทอร์เน็ต ยังทำหน้าที่เสนอข่าวสารได้มากเช่นกัน อย่างไรก็ตาม สำหรับอินเทอร์เน็ตกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการทำหน้าที่ด้าน “เสนอข่าวสาร ข้อมูล โดยคำนึงถึงผลเสียที่อาจจะเกิดกับบุคคล” อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับบุคคลในเครือข่ายท้องถิ่นและสื่อท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการทำหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมอยู่ในระดับปานกลาง

4. **ด้านผลกระทบของน้ำท่วมต่อบุคคล** พิจารณาตามระดับของผลกระทบ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ต่อเหตุการณ์น้ำท่วม ความรู้สึกกลัวและกังวล และพฤติกรรมตอบสนองต่อเหตุการณ์น้ำท่วม สามารถสรุปได้ว่า ในด้านการรับรู้ต่อเหตุการณ์ พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างเกิดการรับรู้ที่น้ำท่วมเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรงและเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลมากที่สุด อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำท่วมอย่างถูกต้อง ที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจให้ตนเองปลอดภัยอยู่ในระดับมาก ในด้านความรู้สึก พบว่า กลุ่มตัวอย่างรู้สึกกลัว กังวลในระดับปานกลาง โดยรู้สึกกลัวว่าตนเองจะสูญเสียทรัพย์สินและตกอยู่ในอันตรายจากน้ำท่วมในระดับมาก นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังมีความกังวลว่าจะไม่สามารถดำรงชีวิตประจำวันในระหว่างและหลังน้ำท่วมได้ในระดับปานกลางเท่านั้น ในด้านพฤติกรรมของบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมตื่นตัวอยู่ในระดับมาก โดยตื่นตัวในด้านการจัดเก็บของหนีน้ำ การสำรองน้ำดื่ม

และอาหาร และการเตรียมอพยพออกจากพื้นที่น้ำท่วมในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมเฉื่อยชา ไม่ติดตามข่าวสารน้ำท่วมและไม่ทำตามคำแนะนำเพื่อให้ปลอดภัยจากน้ำท่วมด้วยเช่นกัน

ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาสื่อในสถานการณ์อุทกภัย

การทดสอบความสัมพันธ์ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regressions analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ การทำหน้าที่ของสื่อในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์น้ำท่วม และสถานการณ์ความรุนแรงของเหตุการณ์น้ำท่วม ว่ามีผลต่อตัวแปรตาม ผลกระทบของเหตุการณ์น้ำท่วมต่อบุคคลหรือไม่อย่างไร เพื่อหาค่าตัวแปรแต่ละตัว ตามสมการความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการทดสอบ สรุปได้ว่า ความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของสื่อในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วม ($\beta = 0.333$) และสถานการณ์น้ำท่วม ($\beta = 0.269$) เป็นปัจจัยหลักที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อบุคคลในภาพรวม สามารถสรุปและยืนยันได้ว่า การพึ่งพาสื่อของบุคคลในสถานการณ์อุทกภัยเกี่ยวข้องกับสถานการณ์อุทกภัย และการทำหน้าที่ของสื่อและช่องทางต่าง ๆ ที่นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับอุทกภัย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ในแต่ละปัจจัยของผลกระทบต่อบุคคลในด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดที่สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบต่อบุคคลด้านการรับรู้ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเชิงการแปรตามกัน 3 ปัจจัย เรียงตามค่าน้ำหนัก คือ ความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของสื่อในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วม ($\beta = 0.238$) ความต้องการข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วม ($\beta = 0.215$) และสถานการณ์น้ำท่วม ($\beta = 0.181$) และมี 1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเชิงการแปรผกผัน คือ ความถี่ในการเปิดรับสื่อและช่องทางต่าง ๆ เกี่ยวกับข่าวสารน้ำท่วม ($\beta = -0.095$)

2. ผลกระทบต่อบุคคลด้านความรู้สึกกลัว กังวล มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเชิงการแปรตามกัน 3 ปัจจัย เรียงตามค่าน้ำหนัก คือ สถานการณ์น้ำท่วม ($\beta = 0.243$) ความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของสื่อในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วม ($\beta = 0.180$) และความถี่ในการเปิดรับสื่อและช่องทางต่าง ๆ เกี่ยวกับข่าวสารน้ำท่วม ($\beta = 0.079$)

3. ผลกระทบต่อบุคคลด้านพฤติกรรม มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเชิงการแปรตามกัน 3 ปัจจัย เรียงตามค่าน้ำหนัก คือ ความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของสื่อในการเสนอข่าวสาร

เกี่ยวกับน้ำท่วม ($\beta = 0.216$) สถานการณ์น้ำท่วม ($\beta = 0.088$) และความถี่ในการเปิดรับสื่อและช่องทางต่าง ๆ เกี่ยวกับข่าวสารน้ำท่วม ($\beta = 0.080$)

การทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาสื่อในสถานการณ์อุทกภัย ตามที่สรุปข้างต้น สามารถยืนยันข้อสรุปว่า การพึ่งพาสื่อของประชาชนเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ สถานการณ์อุทกภัย และการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยการพึ่งพาสื่อจะมีมากขึ้นเมื่อสถานการณ์อยู่ในระดับมาก สื่อทำหน้าที่เสนอข่าวสารได้ตามที่ประชาชนต้องการได้มาก ทั้งนี้ ความถี่ในการเปิดรับสื่อของบุคคลจะทำให้การรับรู้ถึงอันตรายลดลงเล็กน้อย แต่มีความรู้สึกกังวลมากขึ้น อย่างไรก็ตามบุคคลจะมีความตื่นตัวมากขึ้น

สรุปการพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

จากผลการศึกษาวิจัยสามารถอธิบายการพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติในกรณีอุทกภัยได้ว่า ในเหตุการณ์ที่ประชาชนต้องเผชิญกับอุทกภัยในระดับที่ก่อให้เกิดการสูญเสียต่อชีวิต ทรัพย์สิน และชุมชนระดับมาก ประชาชนมีความต้องการข่าวสารด้านการเตรียมพร้อมกลับเข้าที่พัก ด้านความช่วยเหลือและบรรเทาภัยพิบัติ และด้านสิ่งของจำเป็นสำหรับการดำรงชีพมากที่สุด ความต้องการข่าวสารดังกล่าว เป็นแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนแสวงหาข่าวสารที่สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ และได้ประเมินแล้วว่าสื่อโทรทัศน์สามารถพึ่งพาได้มากที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่าสามารถทำหน้าที่ด้านการให้ข่าวสารเตือนภัยได้มากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีการพึ่งพาสื่อบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวและเพื่อน โทรศัพท์เคลื่อนที่ และเฟซบุ๊ก อีกด้วย

ผลของการพึ่งพาสื่อ 4 ประเภทดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนรับรู้ว่ามีน้ำท่วมเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรงและเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของตน และด้วยการที่เขาสามารถพึ่งพาสื่อได้ เพราะสื่อให้ข้อมูลตามที่ต้องการ ส่งผลให้ประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำท่วมอย่างถูกต้อง ที่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจให้ตนเองปลอดภัยได้มาก แม้จะเกิดความรู้สึกกลัว แต่ความกังวลว่าจะไม่สามารถดำรงชีวิตประจำวันในระหว่างและหลังน้ำท่วมได้กลับมีไม่มากนัก ส่งผลให้มีพฤติกรรมตื่นตัว โดยมีการจัดเก็บของหนีน้ำ การสำรองน้ำดื่มและอาหาร และการเตรียมอพยพออกจากพื้นที่น้ำท่วม อย่างไรก็ตาม พบว่าบางส่วนมีพฤติกรรมเฉื่อยชา คือ ไม่ติดตามข่าวสารน้ำท่วม และไม่ทำตามคำแนะนำเพื่อให้ปลอดภัยจากน้ำท่วมอยู่บ้างเช่นกัน

ทั้งนี้ สามารถสรุปเป็นแผนผังการพึ่งพาสื่อของประชาชน
ในเหตุการณ์อุทกภัยได้ตามภาพที่ 1

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระบบข่าวสารในเหตุการณ์ อุทกภัย

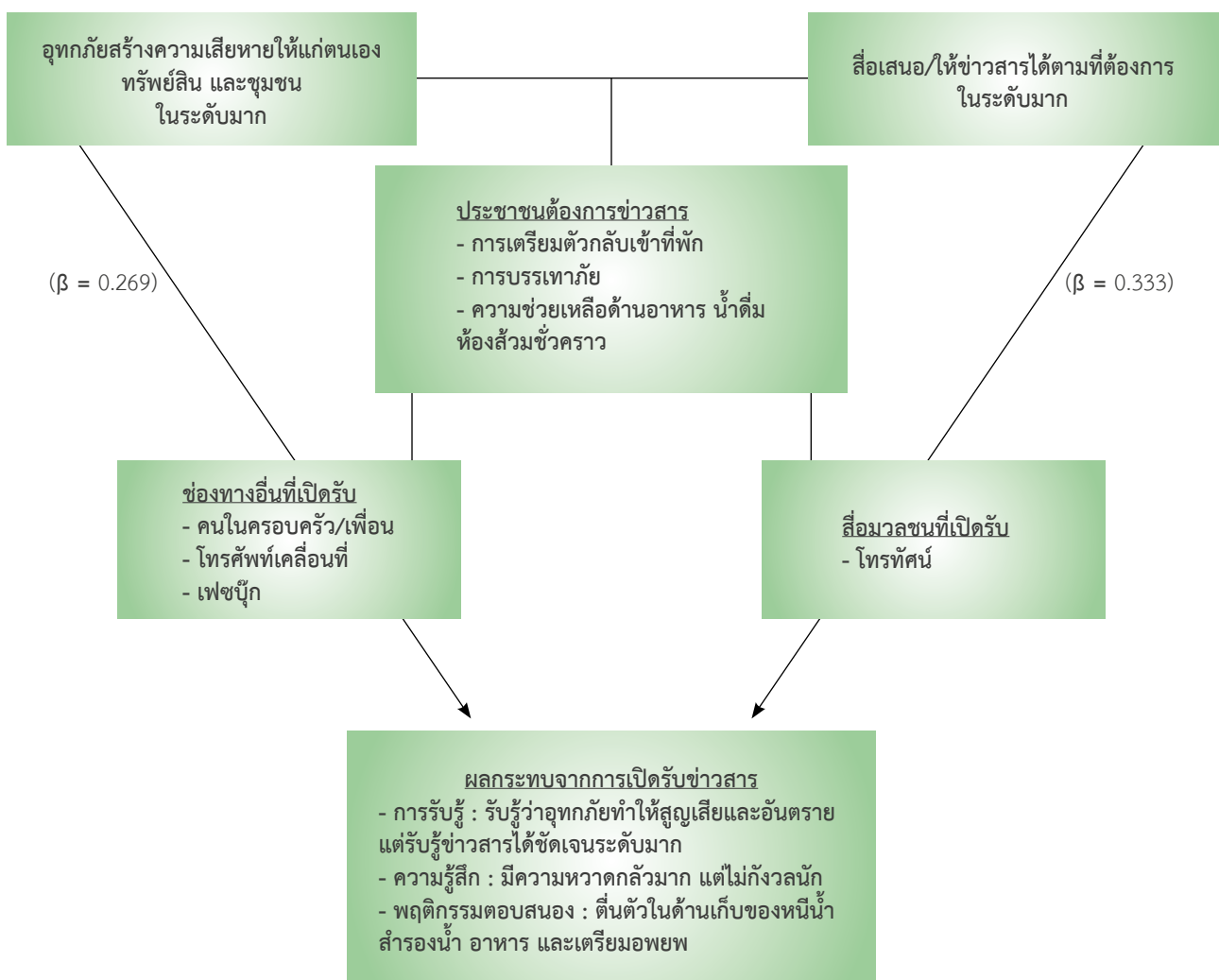
ผลการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นชัดเจนว่า ในสถานการณ์อุทกภัย
ประชาชนมีการพึ่งพาสื่อเพื่อความปลอดภัยของตนเอง
โดยพึ่งพาสื่อได้แก่ สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อใหม่
ดังนั้น ควรมีการวางระบบข่าวสารเพื่อบรรเทาอุทกภัย โดยคำนึง
ถึงมิติของสถานการณ์ความรุนแรงของอุทกภัย การทำหน้าที่
ของสื่อมวลชน และความต้องการข่าวสารของประชาชน
ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์สร้างกรอบ
การดำเนินงานพัฒนาระบบข่าวสารเพื่อช่วยเหลือและบรรเทา
อุทกภัยได้ โดยขอเสนอกรอบการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1. เนื้อหาข่าวสาร ต้องให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่
ประชาชนต้องการ ซึ่งมีความแตกต่างกันตามระยะเหตุการณ์
ดังนี้

1) ระยะก่อนและขณะเกิดเหตุการณ์อุทกภัย เนื้อหา
ข่าวสารที่ต้องนำเสนอให้เข้าถึงประชาชน ควรให้ความสำคัญ
กับเนื้อหาใน 2 ประเด็น ดังนี้

- ด้านความช่วยเหลือและบรรเทาภัยพิบัติ ได้แก่
การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การแก้ปัญหาอุทกภัยของหน่วยงาน
ต่าง ๆ เช่น ราชการ หน่วยงานท้องถิ่น องค์กรการกุศล
- ด้านสิ่งของจำเป็นสำหรับการดำรงชีพ ได้แก่
ความช่วยเหลือด้านอาหารและน้ำดื่ม ยารักษาโรค ห้องส้วม
ชั่วคราว ที่พักพิงชั่วคราว และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

ทั้งนี้ในช่วงก่อนและเกิดเหตุอุทกภัยควรให้ข่าวสาร
เพิ่มเติม ด้านผลกระทบของน้ำท่วม เช่น บริเวณที่ถูกน้ำท่วม
พื้นที่ปลอดภัยสำหรับการอพยพ ช่วงเวลาที่น้ำจะไหลเข้าท่วม
พื้นที่บ้านตนเอง การป้องกันโรคและดูแลสุขภาพเบื้องต้น
การเตรียมพร้อมรับมือกับน้ำท่วม ระดับความสูงของน้ำที่จะ
ท่วมขังในพื้นที่ นอกจากนี้ เนื้อหาด้านการบริจาคช่วยเหลือ
ผู้ประสบภัยน้ำท่วม เช่น ช่องทางรับบริจาคสิ่งของผู้ประสบภัย
การแจกจ่ายสิ่งของและเงินบริจาค ความโปร่งใสในการจัดการ

ภาพที่ 1 แผนผังการพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์อุทกภัย
ที่มา : พนม คลีฉายา (2558)

สิ่งของ และเงินบริจาค การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย การเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นเนื้อหาที่ประชาชนต้องการทราบเช่นกัน

2) ระยะเวลาหลังเหตุการณ์อุทกภัยหรือช่วงที่ระดับน้ำลดสู่ภาวะปกติ เนื้อหาข่าวสารที่ต้องนำเสนอให้เข้าถึงประชาชนควรให้ความสำคัญกับเนื้อหาด้านการเตรียมพร้อมกลับเข้าที่พัก เช่น ความปลอดภัยจากน้ำดื่ม น้ำใช้ การป้องกันและควบคุมโรคระบาด อันตรายจากอุปกรณ์ไฟฟ้า สัตว์มีพิษ การทำความสะอาดที่พักอย่างปลอดภัย อันตรายจากความสกปรก สารเคมีตกค้าง นอกจากนี้ ควรให้ข่าวสารเพิ่มเติม ด้านการฟื้นฟูเยียวยาหลังน้ำท่วม เช่น การให้ความรู้เพื่อป้องกันภัยน้ำท่วมในอนาคต การให้เงินชดเชยเยียวยา การฟื้นฟูด้านอาชีพ การปลูกข้าวและการฟื้นฟูจิตใจ

2. สื่อและช่องทางที่เข้าถึงประชาชน ควรให้ความสำคัญกับสื่อที่ระดับสื่อมวลชน คือ โทรทัศน์ และการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ คนในครอบครัว เพื่อน และเพื่อนบ้าน ซึ่งสามารถติดต่อสื่อสารกันผ่าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ และสื่อสังคมออนไลน์ที่สำคัญ คือ เฟซบุ๊ก

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับสื่อและช่องทาง

ที่ประชาชนพึงพิง คือ การทำหน้าที่ของสื่อ ซึ่งสื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์ ควรเป็นช่องทางหลักที่ต้องทำหน้าที่สำคัญคือ ให้ข่าวสารเตือนภัย และช่วยเหลือให้ปลอดภัยจากอันตรายจากน้ำท่วม โดยเน้นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย การแก้ปัญหาอุทกภัยของหน่วยงานต่าง ๆ ความช่วยเหลือด้านอาหารและน้ำดื่ม ยารักษาโรค ห้องส้วมชั่วคราว ที่พักพิงชั่วคราว และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ทั้งนี้ ควรพิจารณาใช้เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล คนในครอบครัว เพื่อน ญาติ และเพื่อนบ้านเสริมด้วย โดยผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่และสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก นอกจากนี้ สื่อดังกล่าวควรทำหน้าที่กระตุ้นเตือนให้ปฏิบัติตามคำแนะนำเพื่อความปลอดภัย และช่วยปลูกปลอบใจให้รู้สึกสบายใจขึ้นอีกด้วยเช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาวิจัยโครงการ “การพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาโครงการจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี 2556

เอกสารอ้างอิง

- พนม คล้ายยา. 2558. การพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ. รายงานฉบับสมบูรณ์ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2555. คริวเรือนที่ประสบภัยในพื้นที่น้ำท่วม ช่วงเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2554. สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- Ball-Rokeach, S. J., and Jung, J.-Y. 2009. The Evolution of Media System Dependency Theory. In R. L. Nadi and M. R. Oliver (eds.). *The SAGE handbook of Media Processes and Effects*, pp. 531-544. Los Angeles: SAGE
- DeFleur, M. L., and Ball-Rokeach, S. 1982. *Theories of mass communication*. 4thed. New York: David McKay Company.
- Gordon, J. 2009. Media Dependency Theory and a Tale of Two Hurricanes: Crisis Communication in Southeast Louisiana for Hurricanes Katrina and Gustav[Online]. Available from: <http://research.allacademic.com>[2013, March 30].
- Hirschburg, P. L., Dillman, D. A., and Ball-Rokeach, S. J. 1986. Media System Dependency Theory: Responses to the Eruption of Mount St. Helens. In S. J. Ball-Rokeach and M. G. Cantor (eds.), *Media Audience, and Social Structure*, pp. 117-126. Beverly Hills: Sage.
- Merskin, D. 1999. Media Dependency Theory: Origins and Directions. In D. David and K. Viswanath (eds.), *Mass Media, Social Control, and Social Change: A Macrosocial Perspective*, pp. 77-98. Ames, Iowa: Iowa State University Press.
- Rubin, A. M., and Windahl, S. 1986. The uses and dependency model of mass communication. *Critical Studies in Mass Communication* 3 (2): 184-199.
- Spence, P. R., Lachlan, K. A., and Griffin, D. R. 2007. Crisis Communication, Race, and Natural Disasters. *Journal of Black Studies* 37 (4): 539-554.
- Supawan. 2554. สื่อจากอังกฤษรายงาน ชวนน้ำท่วมกรุงเทพ : มีการวิพากษ์ว่าการให้ข้อมูลคลุมเครือและขัดแย้งกันเอง[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=758604>[17 มีนาคม 2557].
- Velev, D., and Zlateva, P. n.d. *Use of Social Media in Natural Disaster Management*[Online]. Available from: <http://www.ipedr.com/vol39/009-ICITE2012-B00019.pdf>[2013, March 30].

สุขภาพความงาม ของวัยรุ่นไทย :

ความอ้วน ความขาว และศัลยกรรมความงาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เขมิกา ยามะรัต และคณะ¹
วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

วัยรุ่น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากคนรอบข้าง ความงามจึงเป็นสิ่งที่วัยรุ่นแสวงหา ซึ่งมีผลต่อสุขภาพทั้งทางกาย จิตใจ และครอบครัว รวมทั้งเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม ประเด็นเรื่องความงามส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเองของวัยรุ่น (appearance) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง (self-esteem) เช่น น้ำหนักตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยรุ่นหญิง ซึ่งน้ำหนักตัวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในรูปร่างของตนเอง และมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม (Global self-esteem) โดยความเชื่อมั่นในตนเองที่ต่ำนั้น ยังมีผลต่อการปรับตัวทางสังคมซึ่งอาจเป็นปัญหาสังคมตามมาอีกด้วย (Crocker and Luhtanen, 2003) เช่น วัยรุ่นที่มีความสนใจในรูปร่างและรูปลักษณ์ของตนเองสูง มักใช้เวลาไปกับการดูแลปลักษณ์ การแต่งกาย การซื้อหาเสื้อผ้า หรือการเสริมสวย ซึ่งการให้ความสนใจกับประเด็นเหล่านี้ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคมและประเทศ โดยเฉพาะในสังคมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องความสวยความงาม ซึ่งปรากฏในสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ต ผ่านรูปแบบของการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งในละคร และ/หรือภาพยนตร์ที่มีส่วนกระตุ้นให้สมาชิกในสังคม รวมทั้งวัยรุ่นมีความคาดหวังให้ตนมีรูปลักษณ์อย่างที่ต้องการ (Dohnt and Tiggemann, 2006) นอกจากนั้นยังมีประเด็นเกี่ยวกับอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อความงาม และการทำศัลยกรรมที่ยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ

การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นและประสบการณ์ของวัยรุ่นเกี่ยวกับสุขภาพความงาม ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการวางแผน ป้องกัน และลดปัญหาที่อาจเกิดจากสุขภาพความงามของวัยรุ่นไทย

แนวทางการศึกษาสุขภาพความงามของวัยรุ่นไทย

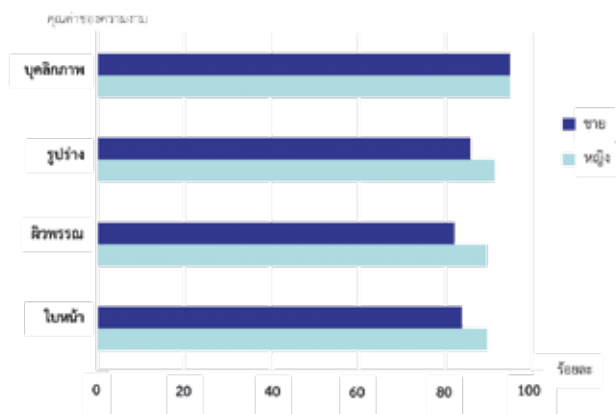
การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาหรือแบบบรรยาย (descriptive research) ด้วยวิธีการสำรวจ (survey research) โดยกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มวัยรุ่นชาย-หญิงในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาถึงอุดมศึกษา ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออก เฉียงเหนือ) โดยคัดเลือกตัวแทนจังหวัดในแต่ละภาค จำนวนภาคละ 2 จังหวัด ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (sample random sampling) ได้จังหวัดที่เป็นตัวแทนในส่วนภูมิภาคจำนวนทั้งสิ้น 8 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี สุพรรณบุรี น่าน

เชียงใหม่ หนองบัวลำภู สกลนคร สตูล และปัตตานี จากนั้นจึงคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาจำนวน 2 แห่งในเขตเมืองของแต่ละจังหวัดดังกล่าวเพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง และระดับอุดมศึกษา 1 แห่ง ทั้งนี้ แบบสอบถามถูกออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นในการศึกษา คือ ความอ้วน ความขาว และการทำศัลยกรรมตกแต่งเพื่อความงาม ได้แก่ การเข้ายา ผลิตภัณฑ์สุขภาพ และเครื่องสำอาง รวมทั้งการกิน การทา การฉีดสารต่าง ๆ และการผ่าตัดเพื่อความงาม เป็นต้น

¹ เขมิกา ยามะรัต, อรัญญา ตัญญาศิริ, สุนทรี ท. ชัยลัมฤทธิโชค, พรรณระพี สุทธิวรรณ, รัตนา จักกะพาก, เรวดี วัฒนโกศล และ จิตรลดา อารีย์สันติชัย

ผลการศึกษาสุขภาพความงามของวัยรุ่นไทย คุณค่าความงามในมุมมองของวัยรุ่น

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95.50) ทั้งเพศหญิงและชาย ให้คุณค่าของความงามที่บุคลิกภาพ รองลงมา คือ เรื่องของรูปร่าง (ร้อยละ 90.20) ใบหน้า (ร้อยละ 88.40) และผิวพรรณ (ร้อยละ 87.90) ตามลำดับ (ภาพที่ 1) ด้วยความคิดเห็นว่า ใบหน้าสามารถแก้ไขได้ ซึ่งแสดงถึงมุมมอง ความงามของวัยรุ่นนั้นอาจได้มาจากทักษะในการวางตัวด้วย มิใช่เพียงรูปร่างภายนอกเท่านั้น

ภาพที่ 1 คุณค่าของความงามในมุมมองของวัยรุ่นหญิงและชาย
ที่มา : เขมิกา ยามะรัต และคณะ (2558)

น้ำหนักและส่วนสูงของวัยรุ่นไทย

ผลการศึกษาในกลุ่มเป้าหมายวัยรุ่นจำนวน 2,859 คน อายุระหว่าง 12-25 ปี โดยเป็นวัยรุ่นชายจำนวน 658 คน (คิดเป็นร้อยละ 23.00) หญิงจำนวน 2,201 คน (ร้อยละ 77.00) เป็นวัยรุ่นที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครจำนวน 710 คน (ร้อยละ 24.8) และส่วนภูมิภาคจำนวน 2,149 คน (ร้อยละ 75.2) (ภาพที่ 2 และ 3) ผลการศึกษา พบว่า วัยรุ่นมีน้ำหนักและส่วนสูงโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตามระดับอายุของกระทรวงสาธารณสุข (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2542) แต่ทุกกลุ่มมีความเชื่อว่า ตนเองอ้วน จากค่านิยมความงามที่ต้องการมีรูปร่างผอมบาง ทำให้ไม่พึงพอใจในรูปร่างหรือน้ำหนักตัว โดยพบว่า วัยรุ่นต้องการมีน้ำหนักลดลงและมีส่วนสูงเพิ่มขึ้น เช่น วัยรุ่นหญิงต้องการมีน้ำหนักลดลงโดยเฉลี่ยจาก 51.30 กิโลกรัม เป็น 47.00 กิโลกรัม และต้องการมีส่วนสูงเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยจาก 159.20 เซนติเมตร เป็น 165.10 เซนติเมตร ในขณะที่ชายต้องการมีน้ำหนักลดลงโดยเฉลี่ยจาก 59.50 กิโลกรัม เป็น 57.60 กิโลกรัม และส่วนสูงเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยจาก 167.50 เซนติเมตร เป็น 174.10 เซนติเมตร ดังนั้น วัยรุ่นกว่าครึ่งจึงพยายามลดน้ำหนักด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยวัยรุ่นหญิงนิยมใช้วิธีควบคุมอาหาร (ร้อยละ 79.20) มากกว่าออกกำลังกาย

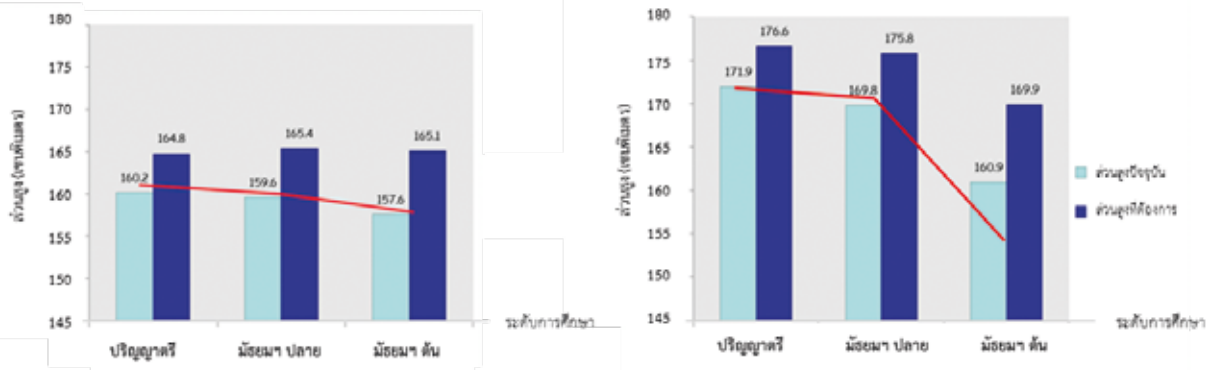
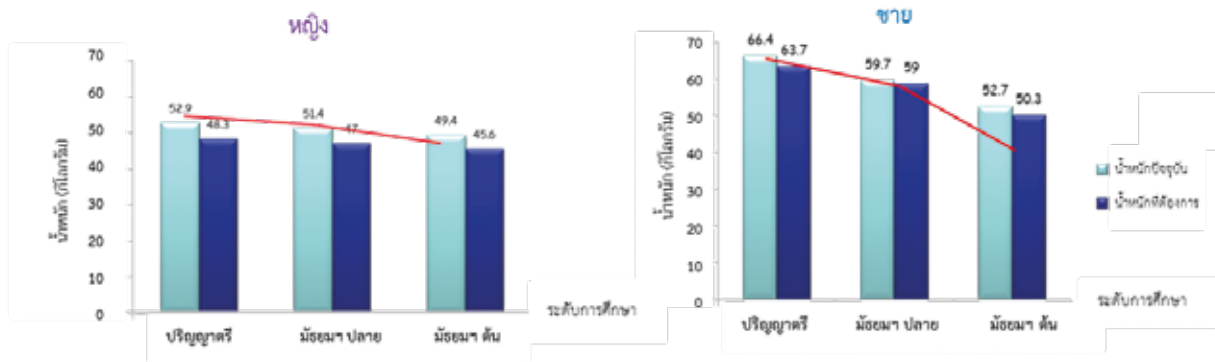
(ร้อยละ 67.10) ซึ่งตรงข้ามกับวัยรุ่นชายที่นิยมการออกกำลังกาย (ร้อยละ 79.10) มากกว่าการควบคุมอาหาร (ร้อยละ 58.70) ผลการศึกษายังพบว่า วัยรุ่นหญิงที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมปลายและระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มในการใช้ยาและอาหาร/ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อลดน้ำหนักมากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค ซึ่งวัยรุ่นเพศหญิงมีสัดส่วนการใช้สูงกว่าเพศชายมาก กล่าวคือ วัยรุ่นหญิงใช้ยาและอาหาร/ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อลดน้ำหนักถึงร้อยละ 9.40 ในขณะที่วัยรุ่นชายใช้เพียงร้อยละ 3.20

เจตคติของวัยรุ่นต่อการใช้ผลิตภัณฑ์และ การทำศัลยกรรมเพื่อความงาม

ข้อมูลด้านเจตคติของวัยรุ่นที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า วัยรุ่นเห็นว่า “การใช้ผลิตภัณฑ์และการทำศัลยกรรมเพื่อความงาม” เป็นสิทธิส่วนบุคคล โดยให้คะแนนสูงถึง 4.1 (จากคะแนนเต็ม 5) และมีความคิดว่าการใช้ผลิตภัณฑ์และการทำศัลยกรรมต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเสมอ (4.4 คะแนน) ซึ่งหากทำแล้วได้ผลดีตามต้องการก็ไม่ถือเป็นสิ่งสิ้นเปลือง (3.2 คะแนน) โดยคิดว่าการใช้ผลิตภัณฑ์และการทำศัลยกรรมเพื่อความงามไม่ได้เป็นการแสดงออกถึงความทันสมัย (2.9 คะแนน) และไม่เชื่อว่าการกระทำความผิดเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ หรือดูไม่เป็นธรรมชาติ (2.9 คะแนน) และไม่ได้เป็นการสะท้อนว่าผู้ทำศัลยกรรมเป็นผู้ที่ขาดความมั่นใจในตนเอง (2.9 คะแนน) หรือต้องการทำเพื่อให้เข้ากลุ่มกับเพื่อนในสังคมได้ (2.9 คะแนน) นอกจากนี้ วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่เห็นว่าการใช้ผลิตภัณฑ์และการทำศัลยกรรมเพื่อความงามเป็นเรื่องน่าอาย ต้องปกปิด (2.3 คะแนน) จากผลคะแนนด้านเจตคติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า วิธีคิดเช่นนี้ขัดกับความเชื่อในสังคมไทยที่เคยเป็นมา แต่สอดคล้องกับคุณลักษณะของวัยรุ่นในยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อมั่นในเทคโนโลยีและมีความคิดเป็นตัวของตัวเองสูง จึงอาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นไทยมีแนวโน้มในการสนับสนุนการใช้ผลิตภัณฑ์และการทำศัลยกรรมกับแหล่งบริการที่มีคุณภาพ และมีความปลอดภัย

แหล่งความรู้และข้อมูลผลิตภัณฑ์และ การทำศัลยกรรมความงาม

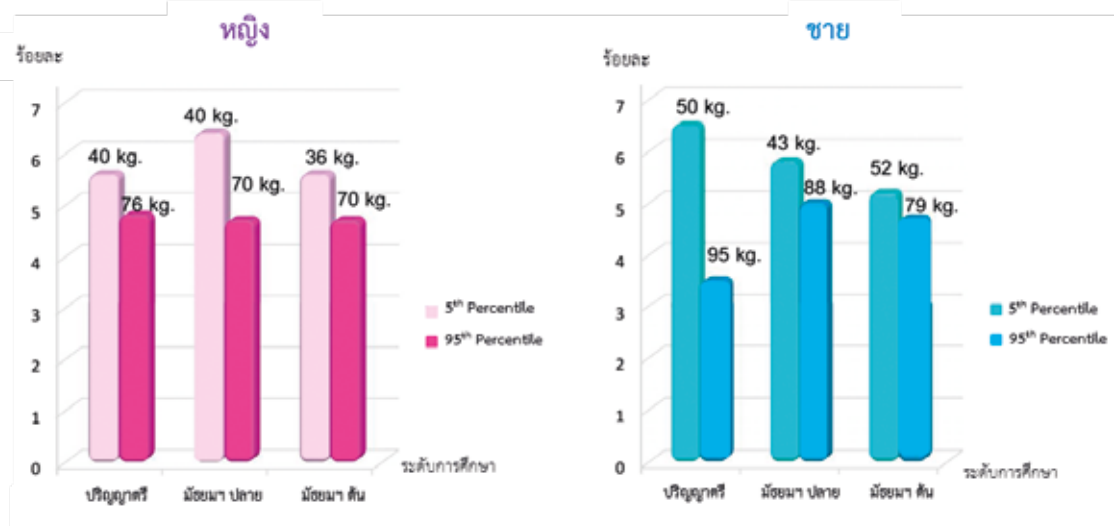
เมื่อสอบถามถึงพฤติกรรมการแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของวัยรุ่น (ภาพที่ 4) พบว่า ในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงามนั้น วัยรุ่นเลือกใช้แหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 28.90 รองลงมา คือ เพื่อน (ร้อยละ 17.20) และสื่อทางโทรทัศน์ (ร้อยละ 16.60) ตามลำดับ ส่วนแหล่งข้อมูลในการตัดสินใจ

	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย	
	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย
น้ำหนักมาตรฐาน (กก.)	53.7 ^a	67.1 ^a	51.7 ^a	63.3 ^a	43.6 ^b	41.7 ^b
ส่วนสูงมาตรฐาน (ซม.)	159.0 ^a	171.4 ^a	159.5 ^a	172.3 ^a	152.3 ^b	153.8 ^b

^a ค่ามาตรฐานน้ำหนักและส่วนสูงคนไทย size Thailand (2550-2551)
^b ค่ามาตรฐานน้ำหนักและส่วนสูงคนไทย กระทรวงสาธารณสุข (2542)

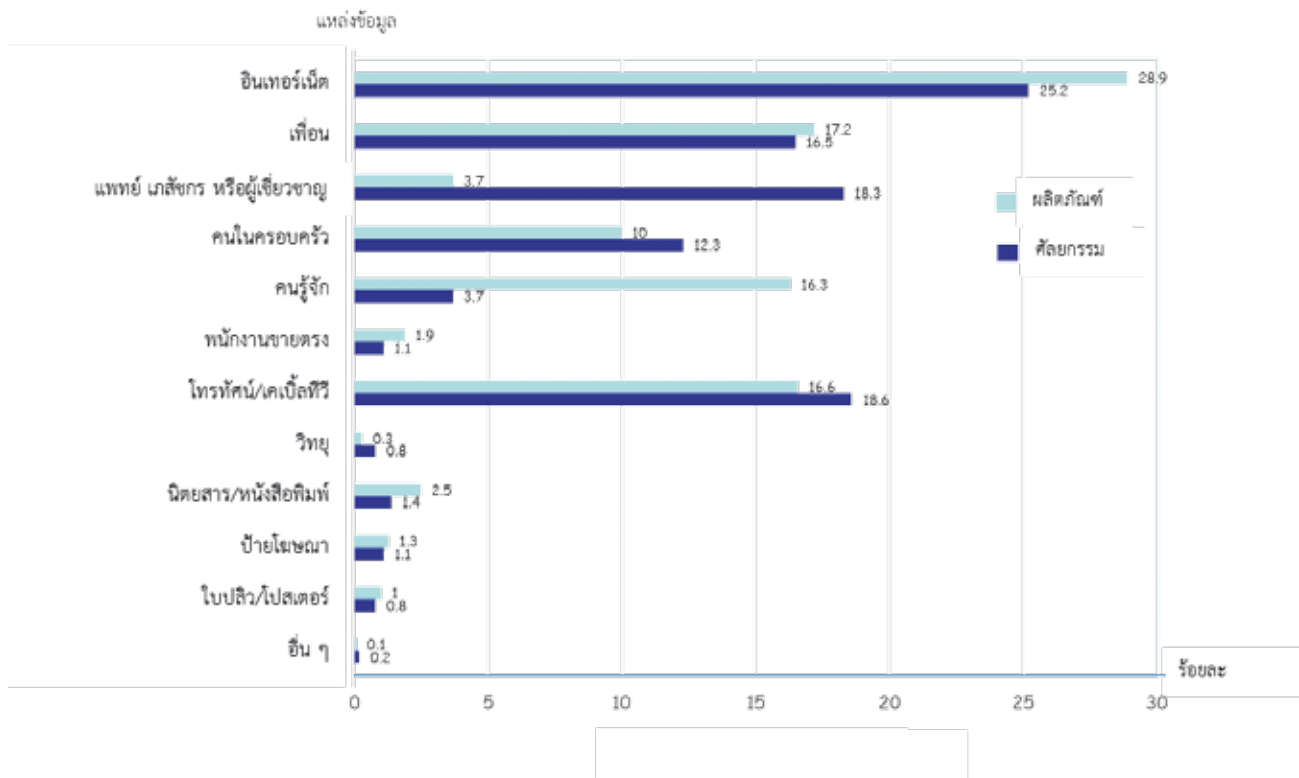
ภาพที่ 2 น้ำหนักและส่วนสูงของวัยรุ่นชายหญิงไทยปัจจุบันและที่ต้องการ
 ที่มา : เขมิกา ยามะรัต และคณะ (2558)

ภาพที่ 3 น้ำหนักที่ 5th Percentile และ 95th Percentile ของวัยรุ่นชายหญิงไทย
 ที่มา : เขมิกา ยามะรัต และคณะ (2558)

ด้านการทำคลยกรรมความงามนั้น วัยรุ่นร้อยละ 25.20 ใช้ อินเทอร์เน็ตในการหาข้อมูลอ้างอิงเพื่อการตัดสินใจ วัยรุ่นเพียง ร้อยละ 18.30 ให้ความสำคัญกับสื่อบุคคล เช่น ข้อมูลจากแพทย์ เภสัชกร หรือผู้เชี่ยวชาญ และมีการรับข้อมูลจากเพื่อนร้อยละ 16.50 วัยรุ่นร้อยละ 12.30 ให้ความสำคัญกับข้อมูลจากบุคคล

ในครอบครัว จากผลการสำรวจดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สื่อหลัก ของวัยรุ่น คือ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากมีรายงานว่าการโฆษณาหลอกลวงสูงมาก (เขมิกา ยามะรัต และคณะ, 2558) ดังจะเห็นว่ามีคำสั่งจากรัฐบาลให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลควบคุมมากขึ้น ในขณะเดียวกัน

ภาพที่ 4 แหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ และบริการกิจกรรมความงาม
ที่มา : เชมิกา ยามะรัต และคณะ (2558)

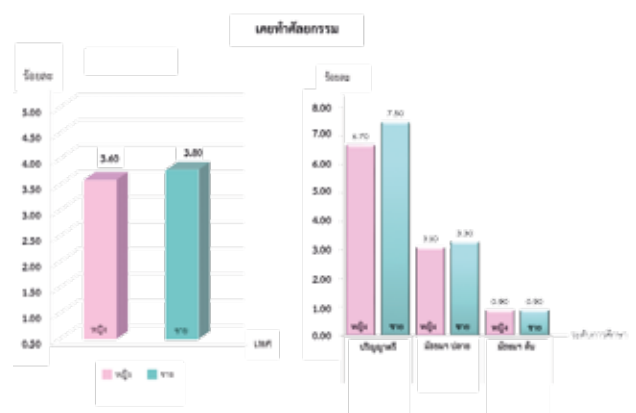
วัยรุ่นเลือกใช้แหล่งข้อมูลที่เราวางใจได้ คือ คนในครอบครัวและบุคลากรทางการแพทย์น้อยที่สุด ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า เป็นเพราะอินเทอร์เน็ตและสื่อโทรทัศน์เข้าถึงง่าย สะดวก มีความเป็นส่วนตัวและมีค่าใช้จ่ายน้อย ในขณะที่บุคลากรทางการแพทย์ที่เชื่อถือได้เข้าถึงได้ยากและที่สำคัญมีค่าใช้จ่ายสูง

การใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม และประสบการณ์การทำกิจกรรมความงาม

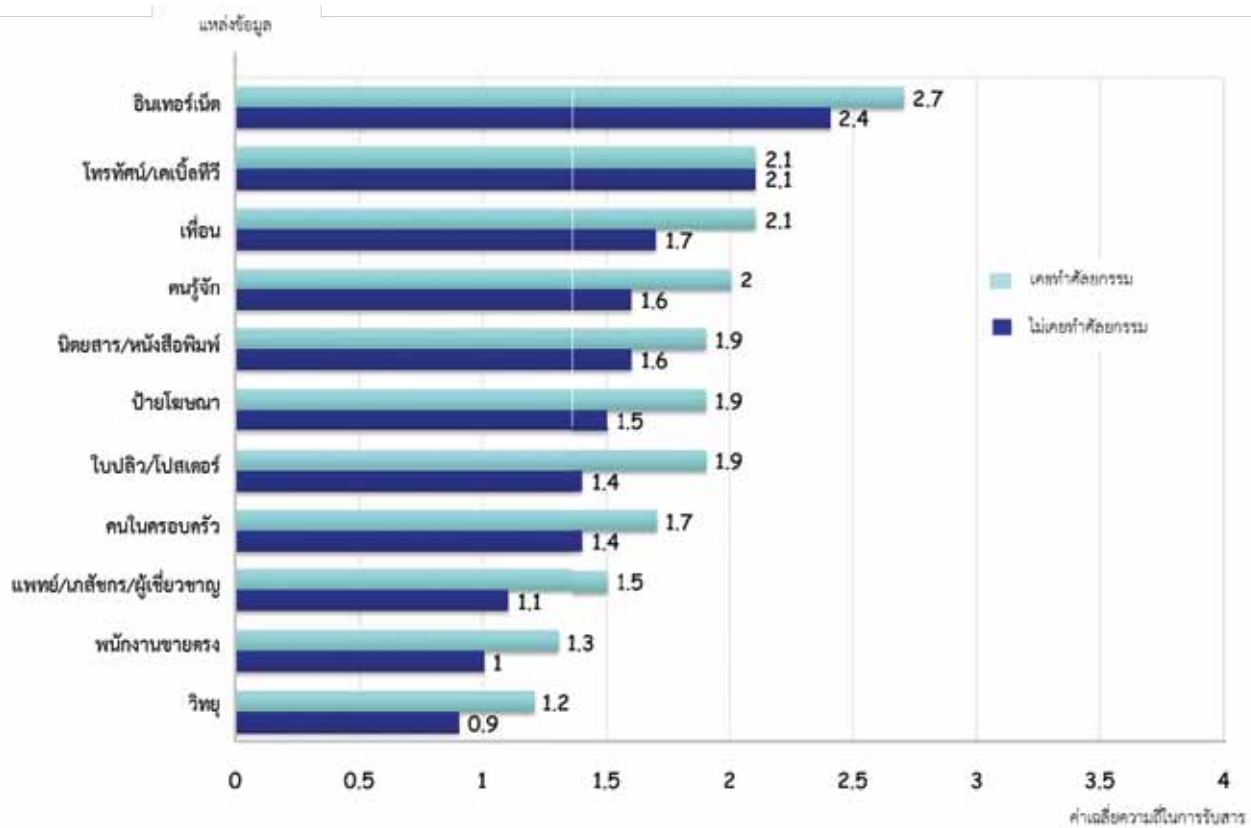
การศึกษาการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงามเพื่อลดความอ้วน ทำให้ผิวขาว และความงาม อันได้แก่ ยา อาหารเสริม และเครื่องสำอาง เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นร้อยละ 60.10 เคยใช้ผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพความงาม โดยจำแนกเป็น การใช้เพื่อความงามร้อยละ 71.60 การใช้เพื่อบำรุงผิวร้อยละ 65.00 การใช้เพื่อรักษาสิวร้อยละ 62.10 และการใช้เพื่อทำให้ผิวขาว ร้อยละ 29.80 ในการศึกษาประเด็นความเสี่ยงในการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพความงาม พบว่า วัยรุ่นร้อยละ 3.40 มีการใช้ผลิตภัณฑ์ในรูปของการฉีดเพื่อช่วยให้ผิวขาว และร้อยละ 7.80 ใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อลดน้ำหนัก โดยร้อยละ 14.70 มีการซื้อยาลดความอ้วนทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นยากลุ่มที่ต้องใช้ใบสั่งแพทย์เท่านั้น นอกจากนั้นจากการศึกษา ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 4.70 เคยใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อ

ความงามที่มีสารปลอมปนที่ผิดกฎหมาย เช่น สเตียรอยด์ ไซบูทรามิน และปรอท เป็นต้น และวัยรุ่นร้อยละ 5.60 เคยซื้อยาตามแหล่งที่ผิดกฎหมาย

สำหรับประสบการณ์ของวัยรุ่นกับการทำกิจกรรมความงาม (ภาพที่ 5) ซึ่งได้แก่ การผ่าตัด การฉีดหรือการทำหัตถการใด ๆ เพื่อความงาม เช่น การใช้เลเซอร์ คลื่นความร้อน/คลื่นวิทยุ ฉีดโบท็อกซ์ ฟิเลอร์ หรือร้อยไหม เป็นต้น ผลการสำรวจพบว่า

ภาพที่ 5 ร้อยละของวัยรุ่นที่เคยทำกิจกรรมความงาม แบ่งตามเพศ และระดับการศึกษา
ที่มา : เชมิกา ยามะรัต และคณะ (2558)

ภาพที่ 6 ค่าเฉลี่ยของคะแนนแหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อความงามในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา
ของวัยรุ่นที่เคยทำกิจกรรมและไม่เคยทำกิจกรรม (0 คือ ไม่เคย และ 4 คือ ทุกวัน)
ที่มา : เชมิกา ยามะรัต และคณะ (2558)

วัยรุ่นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96.30) ไม่เคยทำกิจกรรม ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดของผู้ที่เคยทำกิจกรรมความงาม (ร้อยละ 3.70) นั้น สามารถจำแนกกิจกรรมของการทำกิจกรรมความงามได้ดังนี้ การทำศัลยกรรมเสริมจมูก (ร้อยละ 41.00) การทำเลเซอร์ลบริ้วรอยหรือกำจัดขน (ร้อยละ 23.80) การทำตาสองชั้น (ร้อยละ 13.30) การทำโบท็อกซ์ (ร้อยละ 13.30) การดูดไขมัน (ร้อยละ 8.60) การเสริมหน้าอก (ร้อยละ 7.60) การผ่าตัดแก้ไขรูปหน้า (ร้อยละ 6.70) การเสริมคาง (ร้อยละ 5.70) นอกจากนั้นวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างยังมีการทำกิจกรรมเสริมความงามอื่น ๆ เช่น กรอผิว ลอกหน้า ผ่าตัดปากบาง แก้มหู ร้อยไหม เป็นต้น ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า วัยรุ่นหญิงที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาและมีมัธยมศึกษาตอนปลายมีสัดส่วนเข้ารับบริการทำศัลยกรรมเสริมจมูก และเลเซอร์ลบริ้วรอยหรือกำจัดขนสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ วัยรุ่นหญิงระดับอุดมศึกษาที่เคยทำศัลยกรรมนั้น ร้อยละ 46.90 เคยเสริมจมูก ร้อยละ 24.50 เคยใช้เลเซอร์ ส่วนวัยรุ่นหญิงระดับมัธยมศึกษาที่เคยทำศัลยกรรม ร้อยละ 52.00 เคยเสริมจมูก ร้อยละ 24.00 เคยใช้เลเซอร์

สิ่งที่น่าสนใจ คือ วัยรุ่นกลุ่มดังกล่าวมีการทำศัลยกรรมโดยไม่บอกผู้ปกครองให้ทราบก่อน (ร้อยละ 24.30) แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.30) ยังคงเห็นความสำคัญของการปรึกษาแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนมีการตรวจสอบก่อนว่าแพทย์หรือสถานบริการนั้น ๆ น่าเชื่อถือหรือไม่คิดเป็นร้อยละ 70.50

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ผลิตภัณฑ์และทำศัลยกรรมความงาม

ผลการศึกษาการใช้ผลิตภัณฑ์ความงาม เช่น การใช้ครีมผลิตภัณฑ์บำรุงผิว ผิวขาว ลดความอ้วนของวัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นกว่าครึ่ง (ร้อยละ 55.70) ไม่มีปัญหาใด ๆ ส่วนปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ร้อยละ 27.80 เป็นอาการผื่นแพ้ คัน ระคาย ร่องลงมาเป็นเรื่องผิวดำคล้ำ (ร้อยละ 16.20) ผิวก่อนสุม บวมแดง แห้งเป็นสิ่ว (ร้อยละ 8.50) ผิวดำ (ร้อยละ 4.30) เป็นต้น

สำหรับการทำศัลยกรรมความงามนั้น วัยรุ่นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68.6) ไม่พบปัญหาใด ๆ ส่วนผู้ที่พบปัญหาแยกตามประเภทของการทำศัลยกรรม เช่น ในกลุ่มที่มีการฉีดสารช่วยผิวขาว โบท็อกซ์ ฟิเลอร์ ฯลฯ มีหลากหลายปัญหา เช่น แพ้สารที่ฉีด (ร้อยละ 4.80) เกิดความผิดปกติจากการฉีด (ร้อยละ 3.80) เช่น ตาพร่ามัว บวม ห่อเลือด มีอาการแทรกซ้อนจากการฉีด (ร้อยละ 2.90) เช่น ช็อค หมดสติ หรือปัญหาเชิงคุณภาพ คือ บริเวณที่ฉีดผิดรูปไปจากที่ต้องการ (ร้อยละ 6.70) ต้องฉีดซ้ำเพื่อแก้ไข (ร้อยละ 4.80) ฉีดซ้ำเพื่อให้คงรูป (ร้อยละ 10.50) ส่วนปัญหาที่พบจากการทำศัลยกรรมผ่าตัด ร้อยไหม เลเซอร์ ทำตา จมูก คาง หน้าอก ฯลฯ พบว่าเกิดขึ้นในทุกกลุ่มในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ส่วนปัญหาที่พบคล้ายกัน คือ ต้องฉีดซ้ำเพื่อแก้ไขให้ได้รูปที่ต้องการ หรือรักษาให้คงรูปไว้ โดยมีอาการแทรกซ้อนจากการฉีด เช่น ช็อค หมดสติ รวมทั้งกรณีแพ้ผลิตภัณฑ์

ลูกถามด้วย ประเด็นที่น่าสนใจ คือ วัยรุ่นในกลุ่มที่เคยทำ คัลยกรรมความงามจำนวน 105 คน ซึ่งจำแนกเป็นหญิง 80 คน และชาย 25 คน มีการใช้บริการคัลยกรรมความงามจากผู้ที่ไม่ใช่ไบออนูญาตหรือไบประกอบโรคศิลปะ ถึงร้อยละ 22.90 โดยมีสัดส่วนระหว่างหญิงและชายใกล้เคียงกัน (เป็นหญิงร้อยละ 58.33 เป็นชายร้อยละ 41.66) ส่วนกลุ่มที่เคยฉีดยาช่วยผิวขาว โบท็อกซ์ ฟิเลอร์ โดยผู้ที่ไม่ใช่แพทย์เป็นหญิง 11 คน และชาย 11 คนเท่ากัน (รวมร้อยละ 21.00) ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นที่เคยได้รับข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา มีพฤติกรรมเสี่ยงด้าน การใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อความงาม (ซื้อยาลดความอ้วนโดยไม่มีใบสั่งแพทย์ ซื้อผลิตภัณฑ์จากแหล่งที่เคยมีประวัติทำผิดกฎหมาย) และพฤติกรรมเสี่ยงในการทำคัลยกรรมเพื่อความงาม (ฉีดยา หรือทำคัลยกรรม โดยผู้ไม่มีใบอนุญาตฯ) ไม่แตกต่างกับวัยรุ่นที่ไม่เคยได้รับข่าวสารหรือได้รับข่าวสารน้อยกว่าดังภาพที่ 5 แสดงถึงค่าเฉลี่ยของคะแนนแหล่งข้อมูลที่วัยรุ่นได้รับเกี่ยวกับการทำคัลยกรรมเพื่อความงามในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาเปรียบเทียบระหว่างของผู้ที่เคยทำคัลยกรรม และไม่เคยทำคัลยกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การให้ข้อมูลความปลอดภัยเกี่ยวกับสุขภาพความงามของหน่วยงานรัฐ ไม่ได้เข้าถึง “ใจ” ของวัยรุ่น

บทส่งท้าย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาสถานการณ์ปัญหาสุขภาพ ความงาม เจตคติ แหล่งข้อมูลความรู้ ด้านความงามของวัยรุ่น รวมทั้งประสบการณ์ปัญหาของวัยรุ่นปัจจุบัน เพื่อบูรณาการองค์ความรู้ในการส่งเสริมการตระหนักรู้ และป้องกันปัญหาสุขภาพความงามของวัยรุ่นต่อไป ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งของไทย (Poijlertaroon, 2003) และต่างประเทศ (Hawkins et al., 2004) ที่ระบุว่า วัยรุ่นที่ใช้อ้วนแต่ใช้ยาลดความอ้วนเพื่อความสวยงาม มากกว่าเพื่อสุขภาพ โดยเหตุผลในการใช้ยาลดความอ้วนเกิดจากความไม่พอใจในภาพลักษณ์

ปัจจุบันของตนเอง ทั้งนี้ อิทธิพลส่วนหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ การได้รับผลจากการนำเสนอภาพความงามในอุดมคติของสื่อสารมวลชนต่อวัยรุ่น ที่เน้นความผอม บาง ขาวใส ทำให้วัยรุ่นจำนวนหนึ่งเกิดความไม่พอใจในภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง และนำมาซึ่งพฤติกรรมเสี่ยงด้านความงาม

จากการสำรวจเจตคติของวัยรุ่นพบว่า วัยรุ่นเห็นความสำคัญของความปลอดภัยมาก เช่นเดียวกันกับเห็นด้วยในประเด็นความรู้ความชำนาญของบุคลากรสูงมาก และเชื่อว่าการใช้ผลิตภัณฑ์อาจส่งผลเสียหรือทำให้เกิดโทษต่อร่างกายได้ เช่น ขาลาย หน้าดำ ทั้งนี้ การที่วัยรุ่นให้ความสำคัญกับทั้งสามเรื่องนี้ในระดับสูงย่อมเป็นหลักประกันที่ดีในด้านความปลอดภัยให้แก่วัยรุ่นไทย อย่างไรก็ตามยังมีวัยรุ่นบางส่วนที่ใช้ผลิตภัณฑ์และบริการด้านสุขภาพความงามไม่ถูกต้อง จนมีปัญหาดตามมา ดังนั้น การสนับสนุนให้วัยรุ่นมีการดูแลตนเองที่ถูกต้อง ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันด้านสุขภาพความงามที่เหมาะสมยังคงเป็นเรื่องสำคัญ

คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอให้ปรัญยุทธศาสตร์การดูแลวัยรุ่นใหม่ให้เป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่ดึงศักยภาพวัยรุ่นมาใช้ โดยพัฒนาบทบาทจาก “ผู้ถูกคุ้มครอง” เป็น “ผู้คุ้มครอง” ด้วยการให้วัยรุ่นดูแลตนเองอย่างเป็นระบบ และมีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อโทรทัศน์เป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพเพื่อให้วัยรุ่น “รู้ทันสื่อ” “รู้ทันสุขภาพ” และ “รู้หลักการคุ้มครองผู้บริโภค” จนคุ้มครองตนเองได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาวิจัยโครงการ “สุขภาพความงามของวัยรุ่นไทย : ภาพสะท้อนในปัจจุบันและยุทธศาสตร์เชิงรุก (Health and Beauty of Thai Adolescents: Current Situation and Proactive Strategies)” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาจากโครงการยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงลึก ในคลัสเตอร์พัฒนาชุมชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง และบรรณานุกรม

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2542. เภณท์อ้างอิง น้าหนักส่วนสูง และเครื่องชี้วัดภาวะโภชนาการของประชาชนไทย[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://nutrition.anamai.moph.go.th/temp/main/view.php?group=5&id=448>[22 เมษายน 2557].
- เขมิกา ยามะรัต และคณะ. 2558. รายงานวิจัยโครงการสุขภาพความงามของวัยรุ่นไทย : ภาพสะท้อนในปัจจุบันและยุทธศาสตร์เชิงรุก. ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณจากโครงการยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงลึกคลัสเตอร์พัฒนาชุมชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี 2557.
- คณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข. 2557. อย.เตือนระวัง ยาทาให้ผิวขาวอันตราย-ขาลาย[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRNN9EazNOREUyTVE9PQ==&subcatid=\[13](http://khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRNN9EazNOREUyTVE9PQ==&subcatid=[13) ตุลาคม 2557].
- Crocker, J. and Luhtanen, R. K. 2003. Level of Self-Esteem and Contingencies of Self-Worth: Unique Effects on Academic, Social, and Financial Problems in College Students. *Personality and Social Psychology Bulletin* 29 (6): 701-712.
- Dohnt, H., and Tiggemann, M. 2006. The Contribution of Peer and Media Influences to the Development of Body Satisfaction and Self-Esteem in Young Girls: A Prospective Study. *Developmental Psychology* 42 (5): 929-936.
- Hawkins, N., Richards, P. S., Granley, H. M., and Stein, D. M. 2004. The Image of exposure to the thin-ideal media image on woman. *Journal of Eating Disorders* 12: 35-50.
- Pojlertaroon, A. 2003. Behavior and reasons behind anti-obesity drug usage among non-obese female adolescents in Bangkok. Master's Thesis, Department of Social and Administrative Pharmacy, Faculty of Pharmaceutical Sciences, Chulalongkorn University.

รองศาสตราจารย์ ดร. สุชนา ชวนิชย์ การเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศ...

รองศาสตราจารย์ ดร. สุชนา ชวนิชย์ นักวิทยาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญด้านชีววิทยาแนวปะการัง แบ่งปันความรู้และประสบการณ์จากการวิจัยเพื่อฟื้นฟูปะการังในท้องทะเลด้วยวิธีการเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศ

ปัจจุบันปะการังในท้องทะเลไทยมีสภาพเสื่อมโทรมและเสียหายเป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต ซึ่งการเสื่อมโทรมของปะการังเกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ สาเหตุจากธรรมชาติ เช่น ลมพายุ มรสุม หรือแม้กระทั่งสึนามิ เป็นต้น และจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การทิ้งสมอบริเวณแนวปะการัง การทำประมงในแนวปะการัง หรือจากธุรกิจ/กิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวทางทะเลเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก จึงมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละปี แต่จากการที่นักท่องเที่ยวไม่มีระเบียบวินัย อาจทำให้เกิดการทำลายปะการังทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ย่อมทำให้ปะการังในประเทศไทยอยู่ในภาวะที่เสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ

คืบปะการังสู่ท้องทะเลไทย

จุดเริ่มต้นของการวิจัยการเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศ

“...ปะการังที่ได้จากการเพาะพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ จะมีพันธุกรรมเหมือนพ่อแม่ เมื่อสภาพแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลง หากปะการังซึ่งมีพันธุกรรมเหมือนกันนี้ทนไม่ได้ ย่อมตายทั้งหมด นี่คือสาเหตุที่เราเริ่มศึกษาวิธีการเพาะพันธุ์แบบอาศัยเพศขึ้น...”

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจะทำการสำรวจความสมบูรณ์และการลดลงของปะการังทั้งในพื้นที่อ่าวไทยและอันดามัน เพื่อรายงานสถานการณ์ของปะการังในแต่ละบริเวณ โดยแบ่งระดับความสมบูรณ์ของปะการังออกเป็น 5 ระดับ คือ สมบูรณ์ดีมาก ดี ปานกลาง เสียหาย และเสียหายมาก จากการสำรวจพบว่า ปะการังในประเทศไทยมีสภาพเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในช่วง 6 ปีที่ผ่านมาที่เกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาวครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2553 โดยหลังจากที่ได้มีการตรวจติดตาม พบว่า มากกว่าร้อยละ 90 ของปะการังบางแห่งได้ตายไปจากปรากฏการณ์ครั้งนั้น และล่าสุดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาวได้กลับมาอีกครั้งเมื่อต้นปี พ.ศ. 2559 จึงเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ต้องฟื้นฟูปะการังอย่างจริงจัง อันที่จริงการฟื้นฟูปะการังเกิดขึ้นมานานแล้ว โดยวิธีส่วนใหญ่ที่ใช้ คือ การเพาะพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ ซึ่งเปรียบเสมือนกับการหัก ปัก ขำ ต้นไม้ โดยการนำปะการังมาหักเป็นชิ้นและกิ่งเล็ก ๆ แล้วนำกิ่งหรือชิ้นนั้นมาผูกมัดติดกับวัสดุต่าง ๆ เอาไว้ จากนั้นจึงปล่อยลงไปบนทะเลและรอการเติบโต ซึ่งวิธีการนี้มีข้อดีคือกิ่งปะการังที่ได้จะเติบโตเร็วทุกปี

ทั้งนี้ จากการศึกษาวิธีฟื้นฟูปะการังด้วยการเพาะพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ พบว่า หากนำปะการังกอหนึ่งมาหัก 100 กิ่ง ลูกปะการังที่ได้ 100 กิ่ง จะมีพันธุกรรมเหมือนกับพ่อแม่ทั้งหมด ดังนั้น เมื่อสภาพแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น เกิดอุณหภูมิน้ำสูงขึ้น หรือเกิดโรค ปะการังที่มีพันธุกรรมเหมือนกัน จะไม่สามารถปรับตัวได้และในที่สุดจะตายทั้งหมด นี่คือปัญหา ดังนั้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา กลุ่มการวิจัยชีววิทยาแนวปะการัง ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำโดย รองศาสตราจารย์ ดร. วรณพ วิทยาภรณ์ หัวหน้ากลุ่มการวิจัยฯ ซึ่งทำงานวิจัยภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้เริ่มศึกษาแนวทางการเพาะพันธุ์ปะการังด้วยวิธีอื่น และพบว่าประเทศญี่ปุ่นเริ่มมีการเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศ ซึ่งในขณะที่แถบเอเชียหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทยยังไม่มีมีการนำวิธีนี้มาใช้

ทางกลุ่มการวิจัยฯ จึงเริ่มศึกษาและทดลองเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศโดยการเก็บไข่และสเปิร์มของปะการังแล้วนำมาผสมเทียมในโรงเพาะ โดยในช่วงเริ่มต้นได้มีการไปเรียนรู้กับทางทีมวิจัยของประเทศญี่ปุ่น และนำวิธีการดังกล่าวมาปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ของไทย ยกตัวอย่างเช่น ปะการังของทางญี่ปุ่นจะปล่อยไข่และสเปิร์มช่วงพระจันทร์เต็มดวง เมื่อเก็บไข่และสเปิร์มมาเพาะพันธุ์แล้ว ทางญี่ปุ่นใช้เวลาเพียงหนึ่งเดือนในการอนุบาลปะการังก็สามารถปล่อยลงทะเลได้ ในขณะที่การปล่อยไข่และสเปิร์มของปะการังในท้องทะเลไทยนั้น

ไม่แน่นอน จึงไม่สามารถกำหนดเวลาที่ชัดเจนได้ ทำให้ยากแก่การเก็บไข่และสเปิร์ม นอกจากนี้ ช่วงแรกของการทดลอง ได้ทำการปล่อยตัวอ่อนปะการังที่อนุบาลไว้ในโรงเพาะฟักเพียงเดือนเดียวลงสู่ทะเลตามแบบของญี่ปุ่นนั้น ปรากฏว่า ลูกปะการังที่ปล่อยลงไปตายทั้งหมด (ร้อยละ 100) ภายหลังจึงค้นพบว่าเกิดจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมที่เป็นศัตรูต่อปะการังในประเทศญี่ปุ่น มีเพียงแค่น้ำสาหร่าย ในขณะที่ในประเทศไทย สาหร่ายไม่ใช่ปัจจัยสำคัญ แต่ศัตรูของปะการังกลับเป็นพวกหอยต่าง ๆ ฟองน้ำ และสัตว์พวกเกาติด ซึ่งสัตว์เหล่านี้มักไปเกาะตามวัสดุต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อทีมวิจัยนำวัสดุที่มีตัวอ่อนปะการังเล็ก ๆ ลงไปในทะเล สัตว์เหล่านี้จะมาเกาะติดเต็มไปหมด ทำให้ปะการังถูกทับและเติบโตไม่ได้ ภายหลังจากการทำการทดลองอย่างต่อเนื่องทางกลุ่มการวิจัยฯ พบว่า ต้องเลี้ยงตัวอ่อนปะการังอย่างน้อย 2 ปีในโรงเพาะฟัก จึงจะสามารถปล่อยกลับคืนสู่ทะเลได้ โดยระหว่าง 2 ปีที่ทำการอนุบาลปะการังนี้ ต้องพยายามปรับปรุงวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ในการเลี้ยงตลอดเวลา ในขณะที่การเพาะพันธุ์ปะการังของประเทศญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องเลี้ยงปะการังในโรงเพาะ

การเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศ

“...ปะการังที่ได้จากการเพาะพันธุ์แบบอาศัยเพศ จะมีความหลากหลายทางพันธุกรรม มีความแข็งแรง และมีโอกาสในการอยู่รอดสูง...”

การเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศ มี 2 วิธี คือ วิธีเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศทางตรงและทางอ้อม วิธีการทางอ้อมคือการนำวัสดุ เช่น รถไฟ ซีเมนต์ อิฐบล็อกลงไปในทะเลโดยไม่ต้องทำอะไร เพียงรอให้ตัวอ่อนปะการังลงไปเกาะเองแบบธรรมชาติ ซึ่งโอกาสที่ตัวอ่อนปะการังจะลงเกาะอาจมีน้อยหรือมากขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและกระแสน้ำ ซึ่งจากการศึกษาของนักวิทยาศาสตร์พบว่า อัตราการรอดของปะการังที่ผสมพันธุ์กันในมวลน้ำเองตามธรรมชาติมีเพียงประมาณร้อยละ 0.001 ในขณะที่การเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศทางตรง ซึ่งเป็นอีกวิธีที่ทีมวิจัยได้ทำการศึกษา คือ การเก็บไข่และสเปิร์มมาผสมกันในโรงเพาะ หรือที่เรียกว่าการผสมเทียม จากนั้นจึงเลี้ยงดูตัวอ่อนปะการังระยะหนึ่ง ก่อนปล่อยตัวอ่อนปะการังเหล่านี้กลับสู่ทะเล ซึ่งอัตราการรอดของตัวอ่อนปะการังที่ได้จากการเพาะแบบทางตรงอยู่ที่ร้อยละ 50

ซึ่งมากกว่าการปล่อยให้ปะการังผสมกันเองในธรรมชาติ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปะการังในแต่ละที่จะออกไข่ในเดือนแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่แล้วปะการังจะปล่อยไข่และสเปิร์มปีละ 1 ครั้ง ช่วงตอนกลางคืน เช่น ที่หมู่เกาะแสมสาร ปะการังออกไข่ในช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม โดยที่การปล่อยไข่จากแต่ละกิ่งของปะการังหนึ่งต้นนั้นอาจพร้อมกัน หรือเป็นการปล่อยแบบกะปริดะปรอย เช่น กิ่งหนึ่งอาจปล่อยไข่ในคืนนี้ ในขณะที่อีกกิ่งหนึ่งอาจปล่อยในคืนถัดไป เป็นต้น ทำให้ต้องใช้เวลาในการเก็บไข่ปะการังนาน ดังนั้น ในการเก็บไข่ปะการังให้ได้ปริมาณที่มากพอ จึงต้องมีการดำน้ำในช่วงเวลา 18.00-22.00 น. ของทุกวัน ตลอดเดือนมกราคมถึงมีนาคม เมื่อได้ไข่ปะการังจึงนำมาผสมในโรงเพาะ ไข่ปะการังที่ผสมแล้วเข้าสู่ระยะว่ายน้ำ

ประมาณ 1 สัปดาห์ ภายหลังจาก 1 สัปดาห์ จึงนำกระเบื้องให้ตัวอ่อนปะการังลงเกาะ พร้อมกับเลี้ยงตัวอ่อนปะการังต่อไปอย่างน้อย 2 ปี ในโรงเพาะ จากนั้นจึงปล่อยตัวอ่อนปะการังเหล่านี้กลับคืนสู่ทะเล

ปะการังมีสารเคมีที่เป็นตัวเหนี่ยวนำ (Chemical cue) โดยปกติเมื่อปะการังกอหนึ่งมีการปล่อยไข่และสเปิร์ม จะมีการส่งสารเป็นสัญญาณออกมาว่าได้ปล่อยไข่และสเปิร์มแล้ว หากปะการังอีกกอหนึ่งรับทราบ ก็จะปล่อยไข่และสเปิร์มออกมาด้วย เพราะโดยธรรมชาติปะการังกอหนึ่งมีการปล่อยทั้งไข่และสเปิร์ม แต่จะไม่ผสมพันธุ์กันเอง ดังนั้น การที่ปะการังปล่อยไข่เพียงกอเดียวโดยไม่ส่งสัญญาณให้กออื่น ทำให้ปะการังกออื่นไม่มีการปล่อยไข่และสเปิร์มออกมา ย่อมไม่มีการผสมพันธุ์ หรือมีโอกาสในการผสมพันธุ์ลำบาก และทำให้ไข่ที่ปล่อยออกมาตายไป ดังนั้น การที่ปะการังมีการปล่อยไข่แบบกะปริดกะปรอยนั้นอาจเกิดจากการส่งสัญญาณทางเคมีของปะการังที่ไม่แรงพอ โดยคาดว่า อาจเป็นผลมาจากปัจจัยในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางกลุ่มการวิจัยฯ กำลังดำเนินการศึกษา

ถึงแม้ตัวอ่อนปะการังที่ได้จากการเพาะพันธุ์แบบอาศัยเพศจะเติบโตช้าเมื่อเปรียบเทียบกับ การเพาะพันธุ์ปะการังแบบไม่อาศัยเพศก็ตาม แต่ตัวอ่อนปะการังที่ได้จะมีความแข็งแรงมากกว่า เนื่องจากมีพันธุกรรมที่หลากหลายกว่า ดังนั้น ในกรณีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โอกาสในการอยู่รอดของตัวอ่อนปะการังซึ่งมาจากการเพาะพันธุ์แบบอาศัยเพศจึงสูงกว่าด้วย

อย่างไรก็ดี การเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศ จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้และทำการศึกษา ข้อมูลในเรื่องของชีววิทยาของปะการังพอสมควร อีกทั้งต้องอาศัยกำลังคนในการดูแล และใช้ต้นทุนสูง เมื่อเปรียบเทียบกับ การเพาะพันธุ์ปะการังแบบไม่อาศัยเพศ โดยเฉลี่ยต้นทุนของการได้ลูกปะการังจากการเพาะพันธุ์แบบอาศัยเพศอยู่ที่ประมาณ 3,000 บาทต่อต้น ในขณะที่ลูกปะการังที่ได้จากการเพาะพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศจะมีต้นทุนอยู่ที่ประมาณ 30 บาทต่อต้นเท่านั้น

ก้นลูกปะการังสู่ท้องทะเล

“...ปัจจุบันสามารถเพาะตัวอ่อนปะการังได้เป็นจำนวนมาก (Mass) และตัวอ่อนปะการังที่เพาะได้สามารถเป็นพ่อแม่พันธุ์ในเวลาต่อมาได้ นับเป็นการเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศแบบครบวงจร...”

การศึกษาวิจัยการเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศภายใต้โครงการการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ร่วมกับหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษทางเรือ กองทัพเรือ และกลุ่มการวิจัยชีววิทยาแนวปะการัง ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ นับเป็นแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทยที่สามารถเพาะตัวอ่อนปะการังได้เป็นจำนวนมาก (Mass) คือ ในปีหนึ่ง ๆ สามารถเพาะตัวอ่อนปะการังบนแผ่นกระเบื้องได้ถึงประมาณ 3,000-4,000 แผ่น ซึ่งแต่ละแผ่นมีตัวอ่อนปะการัง 3-5 ตัว ทำให้สามารถปล่อยตัวอ่อนปะการังคืนสู่ทะเลเพื่อฟื้นฟูท้องทะเลไทยได้ถึงปีละประมาณ 10,000-20,000 ตัว ปัจจุบันมีการเพาะตัวอ่อนปะการังด้วยวิธีดังกล่าวในทะเลบริเวณหมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี และบริเวณฐานทัพเรือทัพละมูง จังหวัดพังงา นอกจากนี้ ทางกลุ่มการวิจัยฯ ได้นำเทคนิคและวิธีการนี้ไปถ่ายทอดให้แก่

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อให้ลองนำไปใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งขณะนี้ได้นำไปทดลองใช้ที่จังหวัดระยองแล้ว
อย่างไรก็ตาม ในการปล่อยตัวอ่อนปะการังคืนสู่ท้องทะเล ควรปล่อยในพื้นที่ที่ทำการเก็บไข่ปะการังมา เนื่องจาก
การปล่อยตัวอ่อนปะการังในพื้นที่ที่ไม่มีปะการังชนิดนั้นอยู่ อาจส่งผลให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง คือ หากชนิดของ
ปะการังที่นำไปปล่อยมีความแข็งแรงกว่าชนิดพันธุ์ปะการังเดิมที่มีอยู่ อาจทำให้เกิดการกลืนชนิดพันธุ์เดิมจน
สูญพันธุ์ไปได้เนื่องจากการแย่งแข่งขันกัน

และจากการที่ทางกลุ่มการวิจัยฯ ทำการเพาะพันธุ์ปะการังในโรงเพาะอย่าง เป็นกิจจะลักษณะ และทำการ
ทดลองจนมั่นใจ ทำให้พบว่าปะการังที่เพาะได้และเลี้ยงจนเติบโตมีอายุถึง 5 ปี คือ ตั้งแต่เก็บไข่และสเปิร์มมาผสม
และเลี้ยงในโรงเพาะเป็นเวลา 2 ปี แล้วปล่อยลงสู่ทะเลอีก 3 ปี ปะการังเหล่านั้นสามารถที่จะเป็นพ่อแม่พันธุ์ผลิตไข่
และสเปิร์มได้ นับเป็นความรู้ใหม่และเป็นแห่งแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ทำการเพาะพันธุ์ปะการังได้
ครบวงจร ในขณะที่ประเทศอื่นในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ได้เริ่มทำการ
เพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศและสามารถนำลงปล่อยสู่ทะเลได้แล้ว แต่ยังคงเป็นการทดลองขนาดเล็กซึ่ง
ไม่สามารถผลิตตัวอ่อนปะการังเป็นจำนวนมากได้

เป้าหมายในการวิจัยในอนาคต

“...การพัฒนาพันธุ์ของตัวอ่อนปะการังให้มี
ความแข็งแรงขึ้นกว่าเดิม
สามารถทนต่อโรค ภาวะโลกร้อน และต่อสู้กับ
สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้...”

จากการติดตามสถานการณ์ปะการังฟอกขาว
ในช่วงที่ผ่านมาพบว่า ลูกปะการังซึ่งเกิดจากการ
เพาะพันธุ์แบบอาศัยเพศที่นำลงปล่อยในทะเล
บริเวณแสมสารก่อนหน้านี้ สามารถรอดจากการ
ฟอกขาวและเติบโตมาเป็นพ่อแม่พันธุ์ได้
เป้าหมายในการศึกษาวิจัยต่อไปคือ ทำอย่างไร
ที่จะสามารถพัฒนาให้ตัวอ่อนปะการังที่เพาะ
มีความแข็งแรงกว่าเดิม สามารถทนต่อโรค
ภาวะโลกร้อน และต่อสู้กับสภาพแวดล้อม
ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งขณะนี้ทางกลุ่มการวิจัยฯ

อยู่ระหว่างการศึกษาวาดูว่าตัวอ่อนปะการังที่เพาะได้มีความทนต่อสภาพแวดล้อมมากน้อยเพียงใด และต้องทำอะไร
จึงจะมีความทนทานมากขึ้น รวมถึงการวิจัยเรื่องของการให้อาหารเสริม เพื่อให้ตัวอ่อนปะการังที่เลี้ยงสามารถเติบโต
ได้เร็วขึ้น เช่น ปกติในการเลี้ยงตัวอ่อนปะการังในโรงเพาะเป็นเวลา 2 ปี จะได้ตัวอ่อนปะการังที่โตประมาณ
2 เซนติเมตร จะทำอย่างไรให้ตัวอ่อนปะการังโตเพิ่มขึ้นเป็น 4 เซนติเมตร ในระยะเวลาเท่าเดิม เป็นต้น ทั้งนี้ ตามปกติ
ปะการังได้พลังงานและอาหารส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 80 จากสาหร่ายที่สังเคราะห์แสงที่อยู่ในตัวปะการัง ส่วนอีก
ร้อยละ 20 ได้มาจากการใช้หนวดในการจับอาหาร ในการศึกษาจึงได้มีการให้อาหารจำพวกไรน้ำ (Brine Shrimp)
ลงไป ผลการทดลองพบว่า การให้อาหารดังกล่าวทำให้ปะการังสีสดใสและสวยขึ้นแล้ว ยังเป็นการช่วยเพิ่มพลังงาน
ให้ตัวอ่อนปะการังอีกด้วย ซึ่งเมื่อตัวอ่อนปะการังมีอาหารมากขึ้น ย่อมเติบโตเร็วขึ้นด้วย นอกจากนี้ อีกหนึ่งเป้าหมาย
ในอนาคต คือ การสร้างลูกผสม (Hybrid) หรือสร้างชนิดพันธุ์ปะการังใหม่ขึ้นมา

การถ่ายทอดองค์ความรู้และความร่วมมือกับต่างประเทศ

“...มีการสร้างความร่วมมือในเรื่องของการฟื้นฟูปะการังระหว่างประเทศในเขตแปซิฟิกตะวันตก รวมถึงถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ามาขอศึกษาดูงาน...”

จากการที่มีนักวิทยาศาสตร์ได้ทำนายไว้ว่าอีก 50 ปีข้างหน้า ปะการังทั่วโลกประมาณร้อยละ 90 จะอยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ดังนั้น หากไม่เริ่มทำอะไรเพื่อเป็นการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูปะการังตั้งแต่บัดนี้ ในอนาคตลูกหลานเราอาจไม่มีโอกาสได้เห็นปะการัง ซึ่งแนวโน้มเหตุการณ์ดังกล่าวมีความเป็นไปได้สูง ถึงแม้ว่าปะการังจะสามารถฟื้นตัวกลับขึ้นมาได้ด้วยตัวเองได้ แต่ต้องอาศัยระยะเวลา ด้วยสภาพแวดล้อมรวมทั้งการใช้ประโยชน์จากปะการังในปัจจุบัน ทำให้ปะการังต้องใช้เวลาในการฟื้นตัวเองถึง 10-20 ปี

ทั้งนี้ ในประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีกฎหมายที่รัดกุม อาจไม่มีความจำเป็นต้องทำการฟื้นฟูปะการัง เนื่องจากปะการังไม่เสื่อมโทรมมากนัก แต่สำหรับประเทศไทย ที่แม้ว่ากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้รับการปรับปรุงใหม่แล้วก็ตาม แต่ความไม่รัดกุมของตัวบทกฎหมาย ความไม่ระเบียบวินัยของคน ทำให้ไม่มีการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง จึงทำให้มีความจำเป็นต้องทำการฟื้นฟูปะการังอย่างต่อเนื่องและจริงจัง อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูปะการังไม่สามารถทำให้ระบบนิเวศกลับคืนมาได้ทั้งหมดร้อยละ 100 แต่การฟื้นฟูปะการังดังกล่าวเป็นตัวช่วยเร่งให้ปะการังฟื้นตัวกลับขึ้นมาได้เร็วขึ้น จากเดิมที่ต้องใช้เวลายาวนานถึง 20 ปี ในการฟื้นตัวของปะการัง อาจลดเวลาลงมาเหลือเพียง 7-8 ปี

ปัจจุบัน ทางกลุ่มการวิจัยฯ ได้มีความร่วมมือกับประเทศญี่ปุ่นและไต้หวันในการศึกษาและพัฒนาเทคนิคต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น อาทิเช่น เทคนิคการนำไข่และสเปิร์มไปแช่แข็งเก็บไว้ เหมือนที่คนมีการเก็บไข่ เก็บสเปิร์ม และสเต็มเซลล์ แล้วอีก 20 ปี ค่อยนำมาผสมพันธุ์ ซึ่งประเทศไต้หวันได้เริ่มทำการทดลองไปบ้างแล้ว นอกจากนี้ ยังมีการสร้างความร่วมมือในเรื่องของการฟื้นฟูปะการัง (Coral Rehabilitation) โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ สถานการณ์ และแนวโน้มต่าง ๆ เกี่ยวกับการฟื้นฟูปะการัง ระหว่างประเทศเครือข่ายในเขตแปซิฟิกตะวันตก เช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และแถบอาเซียน ภายใต้โครงการ UNESCO-IOC/ WESTPAC ผ่านการจัดประชุม การสัมมนา รวมทั้งมีการถ่ายทอดวิธีการเพาะพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศให้ประเทศเพื่อนบ้านที่มีปัญหาใกล้เคียงกับประเทศไทยอย่าง เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ที่ขอเข้ามาศึกษาดูงานอีกด้วย นอกเหนือไปจากนี้ ทางกลุ่มการวิจัยฯ ยังให้ความรู้และการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลให้กับนักเรียน เยาวชน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมุ่งหวังให้ทุกคนจากทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงความสำคัญ และร่วมกันอนุรักษ์ ดูแล และฟื้นฟูปะการัง ตลอดจนสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลของไทยให้อยู่กับประเทศไทยไปอีกราวนาน

รองศาสตราจารย์ ดร. สุชนา ชวนิชย์

สำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาสัตววิทยา จาก University of New Hampshire ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นนักวิทยาศาสตร์หญิงไทยคนแรกที่เดินทางไปทำวิจัยยังทวีปแอนตาร์กติกา และเป็นหนึ่งในทีมวิจัยที่ทำการเพาะขยายพันธุ์ปะการังแบบอาศัยเพศสำเร็จเป็นครั้งแรกของประเทศไทย รวมทั้งได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนและประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และศึกษาวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ทางทะเล

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองกรรมการผู้อำนวยการ ศูนย์บริการวิชาการ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“รอบตัวเรา”
โดย รศ. ดร. ทวีวงศ์ ศรีบุรี

คุณภาพการศึกษาของเด็กไทย

regolas10.blogspot.com

nicolejourneyinlao.wordpress.com

การพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ซึ่งผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาดังที่เสนอตามข่าว พบว่าคุณภาพการศึกษาของไทยต่ำลง และต่ำกว่าประเทศใกล้เคียงที่เคยคิดว่าคุณภาพการศึกษาน่าจะต่ำกว่าประเทศไทย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุผลหลักที่ประเทศไทยต้องหันกลับมาพิจารณาและวิเคราะห์ว่าสาเหตุเกิดจากองค์ประกอบใดบ้าง เกิดจากตัวเด็กเอง ครูบาอาจารย์ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือจากนโยบายการศึกษาของประเทศ

องค์การยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งเป็นศูนย์รวมของนานาชาติในด้านการศึกษได้ให้คำนิยาม “การศึกษาพื้นฐาน” (Basic Education) ไว้ในปี ค.ศ. 1972 ว่าหมายถึง “การศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไป ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากรเรียน อยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น”

เป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษานั้นเพื่อให้เด็กมีความรู้และความสามารถในการดำรงชีพต่อไปในอนาคต ดังนั้น เด็กทุกคนจำเป็นต้องได้รับ “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” ซึ่งคำว่า “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” เป็นคำที่มีความหมายที่หลากหลาย โดยในประเทศสหรัฐอเมริกา (1970) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพื้นฐานว่าหมายถึง “การสอนให้มีทักษะในการสื่อสาร คิดคำนวณ และเข้าสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณเป็น สามารถค้นคว้าหาความรู้ต่อไปได้ รู้จักโลกแห่งการงาน หน่วยสวัสดิการสังคม ทำงานกับนายจ้างได้ รู้จักการบริโภคที่เหมาะสม รู้จักการปรับปรุงสุขภาพ” จะเห็นได้ว่าความหมายดังกล่าวนี้มุ่งถึงการศึกษาเบื้องต้นเป็นสำคัญ ซึ่งคำนิยามดังกล่าวสามารถตีความได้ถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วประเทศ มิได้เจาะจงเฉพาะเด็กในช่วงวัยเรียนเท่านั้น ดังนั้น จึงต้องมีการวิเคราะห์ถึงความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทเฉพาะของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย

หากพิจารณากระบวนการศึกษาในประเทศไทย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งคนส่วนใหญ่มองว่าน่าจะอยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่านี้ ถึงแม้ว่าจะมีข้อถกเถียงการประกวดในเวทีการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ในระดับโลกหลาย ๆ รางวัลก็ตาม แต่สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ระดับการศึกษาของเด็กในพื้นที่ห่างไกลหรือในพื้นที่รอบนอกของเมืองต่าง ๆ ยังคงมีปัญหาเรื่องคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างมาก สำหรับเด็กที่ต้องการมีอนาคตที่ดีขึ้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลัก 2 ด้าน คือ ความอยาก/ความต้องการเรียนของตัวเด็กเอง และการสนับสนุนจากพ่อแม่และครูในโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมาก เช่น รายได้ของครอบครัว ความรู้และความใส่ใจของครู ความพร้อมของอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างละเอียดและรอบคอบว่า ความแตกต่างของคุณภาพการศึกษาที่เด็ก ๆ ได้รับนั้นมีสาเหตุหลักมาจากปัจจัยใด

ตั้งแต่อดีต ประเทศไทยมีการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องการเรียนในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนที่บ้านจากผู้หรือพ่อแม่ หรือการเรียนในวัด ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่มีระบบการศึกษาที่ชัดเจนแต่ก็สามารถทำให้ผู้เข้าเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะการเรียนในวัด เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ทั้งศีลธรรม หน้าที่ และความรับผิดชอบ รวมถึงวิชาชีพ เช่น การต่อสู้ป้องกันตัว ซึ่งการเรียนในวัดนั้นขึ้นอยู่กับผู้สอนหรือพระอาจารย์ผู้สอนเป็นสำคัญ ต่อมา เมื่อมีการพัฒนาระบบการศึกษาที่มีแนวทางการเรียนการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น ดังจะเห็นว่ามีการกำหนดให้เด็ก ๆ ต้องเข้าเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งตามหลักการแล้วนับว่าเป็นสิ่งที่ดีหากเด็กที่เข้าเรียนตามเกณฑ์สามารถได้รับการสอนที่ดีและถูกต้อง แต่สิ่งที่เป็นปัญหาสำหรับโรงเรียนต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัด คือ คุณภาพของครูที่สอนวิชาต่าง ๆ

ในอดีต วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่เด็ก ๆ และผู้ปกครองให้ความสนใจและให้ความสำคัญ เพราะเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและเป็นที่เชิดหน้าชูตาของครอบครัว จึงทำให้เด็ก ๆ เกิดความอยากเป็นครู ต่อมา ทศนครีต่อการเป็นครูเริ่มเปลี่ยนไป ความต้องการเป็นครูเริ่มลดน้อยลง ซึ่งอาจเป็นเพราะเงินเดือนน้อยหรือสวัสดิการไม่เพียงพอ และที่สำคัญครูที่สอนในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลต่างประสบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการสอน ทั้งจากปัจจัยด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ภาระเบียดต่าง ๆ ที่ส่วนกลางกำหนดว่าต้องสอนวิชาใดบ้าง การใช้ตำราเรียนจากส่วนกลางกำหนด โดยแทบไม่ได้พิจารณาว่า สิ่งที่มีในตำราอาจไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของพื้นที่ หรือไม่สามารถตอบสนองต่อการดำรงชีวิตหรือความเป็นอยู่ของเด็กในพื้นที่ ทำให้ครูในพื้นที่ไม่สามารถทำให้เด็กเกิดความสนใจในสิ่งที่เรียน เพราะตัวครูเองก็ไม่คุ้นเคยกับสิ่งที่ต้องสอนเด็ก ๆ เช่นกัน

การให้ครูจากต่างถิ่นไปอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากภูมิลำเนา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ พื้นที่ เนื่องจากในการกำหนดตำแหน่งหรืออัตราครูในแต่ละโรงเรียนแต่ละพื้นที่ จะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีวิชาชีพครูสามารถสมัครเพื่อเข้ารับการบรรจุได้ ซึ่งทุกคนต่างต้องการงานที่มี

ตำแหน่งที่แน่นอนและยั่งยืน ทำให้เมื่อเปิดรับสมัครจึงมีผู้สมัครจำนวนมากและหลากหลายโดยมาจากพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งมีใช้เฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่รับสมัคร และเมื่อได้รับการบรรจุตำแหน่งแล้ว ปัญหาที่มักเกิดขึ้นตามมา คือ เมื่อทำงานได้สักระยะ ครูเหล่านี้จะเริ่มคิดที่จะย้ายไปอยู่ในพื้นที่ที่เป็นภูมิลำเนาของตนเอง หรือบางส่วนมีความคิดที่จะเพิ่มพูนความรู้เพื่อเพิ่มวิทยฐานะให้สูงขึ้น ผลจากแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาครูบางส่วนไม่ใส่ใจกับนักเรียนหรือไม่สามารถให้เวลาแก่นักเรียนได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องการเดินทางกลับบ้านซึ่งอยู่ต่างพื้นที่ในเย็นวันศุกร์และกลับมายังโรงเรียนในเย็นวันอาทิตย์ หรือต้องไปเรียนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มคุณวุฒิในช่วงวันหยุด ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเสมือนการลดความสำคัญในความรับผิดชอบของครูในโรงเรียน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในพื้นที่ห่างไกลหรือในชนบท อาชีพครูเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับและนับถือจากคนในชุมชน อีกทั้งครูยังเป็นความหวังของชุมชนในการที่จะเป็นผู้ริเริ่ม หรือนำพาให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันภาพต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มหายไป ความเพียงพอของจำนวนครูในกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอีกหนึ่งปัญหาหนึ่ง ซึ่งเกิดจาก อัตราหรือตำแหน่งครูในแต่ละโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลมีไม่เพียงพอ หรือมีอัตราว่างแต่ไม่มีผู้สนใจสมัครในตำแหน่งหรืออัตราดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นเพราะโรงเรียนเหล่านั้นเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก หรืออยู่ห่างไกลมาก จึงทำให้จำนวนครูไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน แต่การที่โรงเรียนต้องมีการเรียนการสอนให้ครบทุกวิชาตามที่ถูกกำหนดไว้ ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความจำเป็นต้องให้ครูที่มีความชำนาญการสอนในวิชาหนึ่งมาทำหน้าที่สอนอีกวิชาหนึ่งที่ครูไม่มีความถนัด เช่น การให้ครูวิชาพลศึกษามารับผิดชอบเพิ่มเติมในการสอนวิชาภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งครูที่มาช่วยสอนต่างมีความตั้งใจดี แต่การที่ครูมีความสามารถหรือความรู้ไม่เพียงพอในด้านนั้น ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อ การเรียนของนักเรียน และความรู้ที่เด็กนักเรียนจะได้รับ ซึ่งอาจเป็นปัญหาต่อไปในอนาคต

ความเหลื่อมล้ำของคุณภาพของโรงเรียนในพื้นที่เมืองและพื้นที่ห่างไกล เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาการศึกษาระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ วัสดุและอุปกรณ์การเรียน สื่อการสอนทั้งสื่อหลักและสื่อเสริมที่สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนในเมืองจะมีความพร้อมขององค์ประกอบที่สำคัญดังกล่าวค่อนข้างครบถ้วนและเพียงพอสำหรับความต้องการของนักเรียน ในขณะที่ ส่วนใหญ่ของโรงเรียนซึ่งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจะมีปัญหาการขาดแคลนหรือไม่เพียงพอขององค์ประกอบต่าง ๆ เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม สื่อการเรียนการสอน หรือโครงข่ายเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

จึงเป็นเรื่องยากที่จะส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติมนอกห้องเรียนได้ ทำให้นักเรียนไม่มีความรู้ นอกเหนือจากตำราเรียน ทั้งนี้ รวมถึงการมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มความรู้หรือส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนจากโรงเรียนในเมืองจะมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นมากกว่านักเรียนจากโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล เนื่องจากปัญหาระยะทางและเวลาที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรม ซึ่งส่วนใหญ่มักจัดขึ้นในตัวเมือง

สิ่งแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและภายนอก ซึ่งหมายรวมถึงครอบครัวของนักเรียน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อความรู้และการยอมรับของเด็ก ๆ เพราะนักเรียนจากโรงเรียนในเมืองจะมีโอกาสเห็นเพื่อน ๆ หรือคนรุ่นเดียวกันมีโอกาสร่วมกิจกรรมที่น่าสนใจ ทำให้เกิดความต้องการที่จะดำเนินการตาม และที่สำคัญครอบครัวยังให้การสนับสนุน ทำให้เด็ก ๆ มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ แต่สำหรับเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลนั้น โอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นค่อนข้างยาก เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและการเงินของครอบครัวจึงทำให้ไม่สามารถสนับสนุนได้อย่างเต็มที่ ขณะที่โรงเรียนก็ไม่มีงบประมาณสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมเช่นกัน ดังนั้น สิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนย่อมส่งผลต่อความได้เปรียบและเสียเปรียบในการเรียนรู้ของเด็กที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ ตามที่มีแนวคิดในการปฏิรูประบบการศึกษา โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตั้งแต่การรวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อย การเตรียมและพัฒนาครูจากในพื้นที่เดิมและนอกพื้นที่ด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ ลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเริ่มจากการที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เมื่อวันอังคารที่ 29 มีนาคม 2559 โดยให้ดำเนินโครงการฯ เร่งด่วนในช่วง 3 ปี (พ.ศ. 2559-2561) ก่อน โดยการดำเนินการในระยะต่อไป (พ.ศ. 2562-2572) ให้บรรจุไว้ในแผนปฏิรูปประเทศไทย

สำหรับโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เป็นการนำร่องการผลิตครูระบบจำกัดรับ (ระบบปิด) ในสาขาวิชาและพื้นที่ที่เป็นความต้องการของหน่วยงานผู้ใช้ครู ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีหวังที่จะดึงดูดคนดี คนเก่ง เข้ามาศึกษาวิชาชีพครู ด้วยหลักสูตรและกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติและการฝึกอบรมที่เข้มข้น เพื่อให้เมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นครูที่มีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ในวิชาชีพครู แล้วบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูในภูมิภาคของตนเอง เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและลดปัญหาเรื่องการโยกย้าย ซึ่งได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติในระยะเริ่มแรกมีเป้าหมายการดำเนินงานปีละไม่มาก เพื่อให้สถาบันผลิตครูมีการปรับลดการผลิต และปรับบทบาทเป็นการพัฒนาครูประจำการในพื้นที่ แต่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในระยะยาว เพื่อให้มีการผลิตครูที่มีคุณภาพในจำนวนมากพอที่จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพของการศึกษาไทย

ถึงแม้ว่า โครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะสามารถแก้ปัญหาบางส่วนในพื้นที่ห่างไกลตามเป้าหมายของรัฐบาลได้บ้างก็ตาม แต่ยังคงมีปัญหาอื่น ๆ อีกมากที่ผู้รับผิดชอบจะต้องพิจารณาเพิ่มเติม แต่อย่างน้อยคงเป็นนิมิตหมายที่ดี ที่ประเทศไทยเริ่มมีการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพราะหากไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้ว ระดับคุณภาพการศึกษาของเด็กไทยคงลดลงเรื่อย ๆ และท้ายที่สุดแล้วคุณภาพของประชากรจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในที่สุด ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศที่ต่างพยายามในการพัฒนาระบบการศึกษาจนดีขึ้น ทำให้สามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เป็นอย่างดี

โครงการพัฒนาความร่วมมือ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชื่อมโยง 2 ผังแม่น้ำโขง เลย-ลาว

อาจารย์ ดร. เสาวนีย์ วิจิตรโกศล

ด้วยศักยภาพของพื้นที่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขงของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์และสวยงาม ด้านประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรม และความหลากหลายของชนชาติที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันตลอดลำน้ำ ทำให้พื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขงมีความน่าสนใจและมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ลาว รวมทั้งนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศอีกด้วย ดังนั้น พื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขงของประเทศไทยและสปป. ลาว จึงเป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวและมีบทบาทความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศสูงมาก

จังหวัดเลย เป็นจังหวัดที่ถูกคัดเลือกให้เป็นพื้นที่พัฒนาความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยและสปป. ลาว เนื่องจากจังหวัดเลย เป็นพื้นที่ที่มีแนวชายแดนที่ติดกับสปป. ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเขตกันระหว่างเมืองสาคะคามและอำเภอเชียงคาน โดยในด้านสภาพพื้นที่มีสภาพ

ภูมิประเทศที่มีทิวทัศน์ที่สวยงาม ด้วยสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมไปด้วยป่าไม้จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางนิเวศที่สำคัญ อีกทั้งยังมีวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความคล้ายคลึงกันกับสปป. ลาว จึงเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่จังหวัดเลยและสปป. ลาว ซึ่งในปัจจุบันไม่ได้รับการพัฒนาและสร้างความร่วมมือระหว่างกันที่เป็นรูปธรรม

ดังนั้น การพัฒนาความร่วมมือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชื่อมโยง 2 ประเทศฝั่งแม่น้ำโขง เลย-ลาว จะเป็นการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงในพื้นที่แขวงไชยะบูลี แขวงหลวงพระบาง เมืองวังเวียง และนครเวียงจันทน์ ของสปป. ลาว กับพื้นที่ท่องเที่ยวของจังหวัดเลย เข้าด้วยกัน ซึ่งต้องมีการพัฒนาความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านโครงข่ายคมนาคมขนส่งเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่รองรับและสนับสนุนการท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อมของกฎ ระเบียบต่าง ๆ การพัฒนา

แหล่งท่องเที่ยวหลักเพื่อเป็นแม่เหล็กดึงดูดการท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวรองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานทั้งการรองรับการท่องเที่ยวและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว การพัฒนาและส่งเสริมด้านประเพณีที่มีศักยภาพเพื่อเป็นช่องทางในการสนับสนุนการเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดและสปป.ลาว การเตรียมการจัดตั้งด้านบุคลากรและด้าน

ตรวจคนเข้าเมืองของท่าอากาศยานเพื่อการเป็นท่าอากาศยานนานาชาติในอนาคตขึ้น เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้นได้ อีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในเขตอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงด้วย

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้มอบหมายให้ Chula Unisearch เป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานศึกษาโครงการพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชื่อมโยง 2 ฝั่งแม่น้ำโขง เลย-ลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความร่วมมือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง 2 ฝั่งแม่น้ำโขง เลย-ลาว พร้อมทั้งขยายโอกาสในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชื่อมโยง 2 ฝั่งแม่น้ำโขง เลย-ลาว ที่ได้มาตรฐานเพื่อเป็นการสร้างรายได้สู่ชุมชนเชื่อมโยง 2 ฝั่งแม่น้ำโขง เลย-ลาว อย่างยั่งยืนต่อไป โดยมีขอบเขตการดำเนินงานในการศึกษาซึ่งประกอบด้วย

1) การประชุมเพื่อหารือแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 ฝั่งแม่น้ำโขง ที่เน้นการบูรณาการการทำงานในระดับพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเลย และกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ภาศการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

2) การจัดทำแผนปฏิบัติงาน 5 ปี เพื่อพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชื่อมโยง 2 ฝั่งแม่น้ำโขง เลย-ลาว โดยครอบคลุม การวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ ความต้องการการพัฒนาของพื้นที่ การกำหนดแนวทางและแผนงานการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การกำหนดแนวทางและแผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยง 2 ฝั่งแม่น้ำโขง เลย-ลาว ทั้งทางด้านโครงข่ายคมนาคมขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับและสนับสนุนการพัฒนาการกำหนดแนวทาง ขั้นตอน และวิธีการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติเพื่อส่งมอบแผนงานและภารกิจให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปดำเนินการได้ และการนำเสนอแผนงานในเชิงการออกแบบแนวคิด (Conceptual Design) ของโครงการสำคัญ (Flagship) ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกของเมืองและด่านชายแดนที่สอดคล้องกับการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว 2 ฝั่งแม่น้ำโขง เลย-ลาว

3) การจัดกิจกรรมนำร่องภายใต้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งทางด้านสภาพทางกายภาพและสภาพทางสังคม เพื่อสนับสนุนส่งเสริมความเข้มแข็งและจุดเด่นของพื้นที่ทั้งในจังหวัดเลยและสปป.ลาว

CLMVT Forum: Toward a Shared Prosperity

อาจารย์ ดร. เสาวนีย์ วิจิตรโกสม รองกรรมการผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าร่วมพิธีเปิดและร่วมในการประชุม *CLMVT Forum: Toward a Shared Prosperity* ณ ห้องณภาลัย โรงแรมดุสิตธานี กรุงเทพมหานคร งานดังกล่าวเกิดขึ้นจากความร่วมมือของกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงอุตสาหกรรม และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวของประเทศไทย (Thailand) กับกลุ่มประเทศ CLMV ได้แก่ ราชอาณาจักรกัมพูชา (Cambodia) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Lao PDR) สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า (Myanmar) และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Vietnam) ให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น รวมถึงการสร้างโอกาสในการขยายการค้า การลงทุนของผู้ประกอบการไทยในประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งเป็นเวทีในการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้นำระดับสูงของภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาควิชาการของประเทศในกลุ่ม CLMVT ในการพัฒนาเศรษฐกิจ การลงทุน และการท่องเที่ยว เพื่อก้าวสู่ตลาดโลกด้วยการเติบโตไปพร้อม ๆ กัน

งาน CLMVT Forum ครั้งนี้ได้รับเกียรติจากพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานเปิดงานและกล่าวสุนทรพจน์ในหัวข้อเรื่อง CLMVT: Prosper Together โดยผู้เข้าร่วมงานประกอบด้วย รัฐมนตรีจากกระทรวงด้านเศรษฐกิจ การค้า อุตสาหกรรม การลงทุน และการท่องเที่ยว ผู้แทนระดับสูงจากภาคเอกชนและธุรกิจชั้นนำของทั้ง 5 ประเทศ รวมทั้งนักวิชาการที่เป็นผู้แทนภาควิชาการจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ทั้งนี้ CLMVT Forum จะเป็นเวทีหลักสำหรับการหารือร่วมกันระหว่างประเทศในกลุ่มเป็นประจำทุกปี เพื่อสร้างและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่ม CLMVT โดยมีประเทศไทยเป็น “The Heartland of ASEAN” ในการจัดการประชุม CLMVT Forum ครั้งนี้ เป็นการประชุมรับฟังและหารือร่วมกันใน 4 ประเด็นหลัก คือ 1) การรับฟังมุมมองของบริษัทขนาดใหญ่ด้านอุตสาหกรรมยานยนต์ ไอที/อิเล็กทรอนิกส์ โรงแรม และการบริการ และโลจิสติกส์ ที่มีต่อศักยภาพของ CLMVT ในด้านความเชื่อมโยงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวภายในภูมิภาค 2) การถกประเด็นอุปสรรคด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางการแก้ไข เพื่อนำ AEC ไปสู่การเป็นหนึ่งเดียวและไร้พรมแดน 3) การพัฒนา CLMVT ทั้งด้านธุรกิจและคุณภาพชีวิตของกลุ่มประเทศ รวมถึงการส่งเสริม พัฒนา และสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการธุรกิจ Startups การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการส่งเสริมสุขภาพ และ 4) การใช้ประโยชน์จากยุคดิจิทัล เพื่อพัฒนาภูมิภาค CLMVT ในอนาคตด้าน E-Commerce E-Transaction และ E-Tourism

การเสวนาเรื่อง “เชื้อเพลิงชีวมวลแข็ง ทางเลือก ทางรอด พลังงานในอุตสาหกรรมไทย”

สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ร่วมกับ Chula Unisearch จัดการประชุมเสวนาในหัวข้อ “เชื้อเพลิงชีวมวลแข็ง ทางเลือก ทางรอด พลังงานในอุตสาหกรรมไทย” เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2559 ณ ห้องจูปีเตอร์ 11-12 ศูนย์การแสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงชีวมวลแข็งในภาคอุตสาหกรรม โดยการเสวนาดังกล่าวได้รับเกียรติจากผู้แทนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ร่วมนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นที่น่าสนใจในประเด็นและแง่มุมต่าง ๆ จากผู้เข้าร่วมการเสวนากว่า 150 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้ใช้และผู้ผลิตเชื้อเพลิงชีวมวลแข็ง ตลอดจนประชาชนทั่วไป

ทั้งนี้ สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรมได้มอบหมายให้ Chula Unisearch เป็นที่ปรึกษาโครงการส่งเสริมการใช้

เชื้อเพลิงชีวมวลแข็งในภาคอุตสาหกรรม โดยมุ่งเน้นให้มีการนำวัสดุเหลือใช้ที่เหลือจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น เศษไม้ ไม้สับ ขี้เลื่อย กากมันสำปะหลัง ทะลายปาล์ม มาใช้ประโยชน์ในการผลิตเป็นเชื้อเพลิงมวลแข็งในโรงงานอุตสาหกรรมที่กำลังการผลิตสูง ซึ่งนอกจากจะเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีความคุ้มค่า สามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายพลังงานแล้ว ยังเป็นการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิล โดยภายหลังจบโครงการในราวเดือนพฤศจิกายน 2559 คาดว่าจะมีโรงงานต้นแบบที่ผลิตและใช้เชื้อเพลิงชีวมวลแข็ง จำนวน 4 ราย รวมถึงมีการให้คำปรึกษาด้านเทคนิคเชิงลึกแก่สถานประกอบการอย่างน้อย 50 ราย ในการพิจารณาเปลี่ยนชนิดของเชื้อเพลิงมาใช้เชื้อเพลิงชีวมวลแข็ง นอกจากนั้น ยังมีแผนและมาตรการส่งเสริมการใช้เชื้อเพลิงชีวมวลแข็ง ทั้งในเชิงเทคนิคและการลงทุน เพื่อเป็นการขยายผลและขับเคลื่อนให้มีการใช้เชื้อเพลิงชีวมวลแข็งในภาคอุตสาหกรรมในเชิงบูรณาการตามนโยบายของรัฐบาลในการตอบสนองการใช้พลังงานทดแทนของประเทศอย่างจริงจัง เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงาน รวมถึงส่งผลดีต่อการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การประชุมหารือเรื่องแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว สหพัฒน์วัฒนธรรมล้านช้าง

รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวงศ์ ศรีบุรี กรรมการผู้อำนวยการและอาจารย์ ดร. เสาวนีย์ วิจิตรโกสมุ รองกรรมการผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์ ดร. อุ่นเรือน เล็กน้อย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าร่วมการประชุมเพื่อหารือถึงการพัฒนาความร่วมมือระหว่างจังหวัดเลยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

สหพัฒน์วัฒนธรรมล้านช้าง เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2559 ณ โรงแรมอُنริกริมโขง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยการประชุมดังกล่าวมีผู้แทนจากภาคีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวทั้งจากประเทศไทย และสปป. ลาว ซึ่งครอบคลุมทั้งหน่วยงานส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา เข้าร่วมให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขงจังหวัดเลยและสปป. ลาว และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวสหพัฒน์วัฒนธรรมล้านช้าง ซึ่งเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเลยและจังหวัดหนองคายของประเทศไทย กับแขวงหลวงพระบางและนครหลวงเวียงจันทน์ของสปป. ลาว รวมถึงแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างจังหวัดเลยและสปป. ลาว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน

พิธีมอบวุฒิบัตรและปิดการอบรมหลักสูตร “การเตรียมความพร้อมและการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการดำเนินการโครงการ Talent Mobility”

เมื่อวันพุธที่ 10 สิงหาคม 2559 รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวงศ์ ศรีบุรี กรรมการผู้อำนวยการ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นประธานใน

พิธีมอบวุฒิบัตรและปิดการอบรมหลักสูตร “การเตรียมความพร้อมและการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการดำเนินการโครงการ Talent Mobility” ประจำปีงบประมาณ 2559 ให้แก่ผู้ผ่านการอบรมจำนวน 56 คน ณ ห้องประชุม 201 สถาบันวิจัยและพัฒนาอณูภูมิและเครื่องประดับแห่งชาติ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตร “การเตรียมความพร้อมและการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการดำเนินการโครงการ Talent Mobility” เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นโดย Chula Unisearch ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรและนักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา ควบคู่ไปกับภาคเอกชน ให้เกิดการวิจัยและพัฒนาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาวะทางธุรกิจ อันส่งผลให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โดยมีกำหนดระยะเวลาการอบรมจำนวนทั้งสิ้น 60 ชั่วโมง ระหว่างวันที่ 6 กรกฎาคม 2559 ถึงวันที่ 10 สิงหาคม 2559 ที่ผ่านมา

การเสวนา “ถ่านชีวภาพพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมอย่างยั่งยืน”

เมื่อวันจันทร์ที่ 22 สิงหาคม 2559 รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวงศ์ ศรีบุรี และอาจารย์ ดร. เสาวนีย์ วิจิตรโกสมุท กรรมการผู้อำนวยการ และรองกรรมการผู้อำนวยการ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าร่วมพิธีเปิดงานนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ “ฉลองราชย์ 70 ปี เคียงคู่ทรงงาน 84 พรรษา ราชนิ ศรีแผ่นดิน” ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 22-24 สิงหาคม 2559 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และร่วมการเสวนา เรื่อง “ถ่านชีวภาพพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมอย่างยั่งยืน” โดยเครือข่ายกลุ่มถ่านชีวภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านถ่านชีวภาพทั้งในเชิงวิชาการและการนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่เกษตรกรรม และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาควิชาการ ทั้งนี้ในการเสวนาได้มีการนำเสนอปัญหาและอุปสรรคในการขยายผลการใช้ถ่านชีวภาพ ซึ่งที่ประชุมได้เสนอแนวทางการสร้างความร่วมมือทั้งในด้านวิชาการและการเผยแพร่ความรู้ในการใช้ถ่านชีวภาพเพื่อการ

ทำเกษตรกรรมที่ยั่งยืนในรูปของการจัดประชุมประจำปี การจัดอบรมให้ความรู้ เป็นต้น โดยการเสวนาในครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมงาน ประกอบด้วย นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ภาครัฐจากสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 10 ราชบุรี และศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้ผลิตและจำหน่ายถ่านชีวภาพจากภาคเอกชน เกษตรกรผู้นำถ่านชีวภาพไปใช้ รวมทั้ง ผู้ที่สนใจนำถ่านชีวภาพไปใช้และทดลองขยายผล ได้แก่ หัวหน้าศูนย์การเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ผู้แทนศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ จังหวัดราชบุรี และโรงเรียนนาห้วย (แสงกล้าประชาสรรค์) ตลอดจนสื่อมวลชน ได้แก่ บรรณาธิการวารสารกสิกรรมธรรมชาติ

การนำเสนอผลงานวิจัย “ด้านชีวภาพ” ในงานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2559

รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวงศ์ ศรีบุรี และอาจารย์ ดร. เสาวนีย์ วิจิตรโกสม กรรมการผู้อำนวยการและรองกรรมการผู้อำนวยการ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าร่วมนำเสนอผลงานวิจัย เรื่อง **“การปรับปรุงคุณภาพดินและการเพิ่มผลผลิตด้วยถ่านชีวภาพ เพื่อความมั่นคงทางอาหารและเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน”** ในงานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2559 ซึ่งได้รับคัดเลือกให้เป็นผลงานวิจัยเด่น โดยประสบความสำเร็จในการเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่ได้จากการวิจัยสู่การนำไปใช้ในภาคชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยจัดแสดงในภาคนิทรรศการ Highlight งานวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในรูปแบบของ Research Community Mall ที่ประกอบด้วย Food Corner, Health Land, Life style & Gadget และ Energy Complex

ผลงานวิจัยดังกล่าวเป็นความร่วมมือในการวิจัยระหว่าง Chula Unisearch และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ทั้งนี้ มหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2559 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 17-21 สิงหาคม 2559 ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ โดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับเครือข่ายในระบบวิจัยทั่วประเทศ

การแสดงผลงานวิจัยของเครือข่ายพันธมิตรมหาวิทยาลัยเพื่อการวิจัย ในงานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2559

เครือข่ายพันธมิตรมหาวิทยาลัยเพื่อการวิจัย (Research University Network: RUN) ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่าง 7 มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดนิทรรศการนำเสนอผลงานวิจัยของเครือข่ายฯ ใน 6 คลัสเตอร์ ได้แก่ คลัสเตอร์อาเซียน คลัสเตอร์เกษตรและอาหาร คลัสเตอร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ คลัสเตอร์พลังงาน คลัสเตอร์สุขภาพ และคลัสเตอร์วัสดุศาสตร์ เพื่อแสดงผลงานที่เกิดจากความร่วมมือด้านการวิจัย ภายใต้แนวคิด

“RUN ร่วมมือสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในงานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2559 ระหว่างวันที่ 17-21 สิงหาคม 2559 ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอก คอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ โดยมี ศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ดร. มงคล เตชะกำพูน ผู้อำนวยการเครือข่ายพันธมิตรมหาวิทยาลัยเพื่อการวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวงศ์ ศรีบุรี กรรมการผู้อำนวยการ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมรองกรรมการผู้อำนวยการ อาจารย์ ดร. เสาวนีย์ วิจิตรโกสม และรองศาสตราจารย์ ดร. สุชนา ชวนิชย์ ให้เกียรติเข้าร่วมงาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เข้าร่วมแสดงผลงานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์กับมุสลิมในแผ่นดินไทย” “บทบาทจีนในอาเซียนภาคพื้นทวีป : กรณีศึกษาประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” และ “คนในกรอบอาเซียน” (คลัสเตอร์อาเซียน) ผลงานวิจัยเรื่อง “การเพาะและฟื้นฟูปะการังภายใต้ภาวะโลกร้อน” (คลัสเตอร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ) และผลงานวิจัยเรื่อง “น้ำมันดีเซลคุณภาพสูงจากน้ำมันพืชใช้แล้วสำหรับใช้ในเครื่องยนต์ดีเซล” (คลัสเตอร์พลังงาน)

ทั้งนี้ Chula Unisearch เป็นหน่วยงานกลางในการติดต่อประสานงานระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเครือข่ายฯ ภายใต้แนวคิด **“ด้วยความจริงใจ ความเท่าเทียม และมุ่งสู่ความเป็นเลิศ”** (Sincerely, Equally, Excellently) ในการตอบโจทย์วิจัยที่มีความสำคัญต่อประเทศ ภูมิภาคและของโลก โดยมุ่งหวังว่าผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของสมาชิกเครือข่ายฯ จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับสังคมในอนาคต อีกทั้งเป็นศูนย์กลางการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศและภูมิภาคอาเซียนได้

UNISEARCH JOURNAL